

Original Research

Factors Influencing Women's Identity in Iran: A Review of National Studies Conducted over the Past Two Decades

Rahele Kardavani^{1*}, **Masoumeh Nfisirad²**

1. Ph.D in women's studies majoring in women's rights in Islam, Researcher of Mehrestan Research Institute (governance studies), Isfahan, Iran. (Corresponding Author) Rahelekardavani@yahoo.com

2. Doctoral student of women and family studies, majoring in Family law, Qom university of Religions and Denominations, Qom, Iran.

Background and Purpose

Contemporary societies are witnessing the proliferation of technology and the formation of many cultures, with the global dissemination of modernism and modernization. These phenomena have contributed to the exacerbation of identity crises, particularly among young individuals and women. In addition to cultural transformations, shifts in the economic domain and the increased involvement of women in employment and income generation, the expansion of educational options for women and the broadening of their social networks have contributed to the proliferation of resources available for women to construct their identities. The profound ramifications of this process undermine the credibility of women's conventional societal roles, particularly among women who are employed and have attained higher education. The pursuit of higher education and women's participation in the workforce, although leading to the adoption of new values, attitudes, and perspectives, also presents challenges in reconciling women's old roles with their new responsibilities, hence contributing to an identity crisis among women (Jenkins, 2002).

Today, according to numerous scholars, the primary obstacle faced by the institution of family and Iranian women may be traced back to the matter of identity. Many Iranian women who are married and have children encounter this issue, and numerous studies have revealed that the root cause of various challenges faced by women in different aspects of their personal, social, and family lives can be attributed to shifts in the construction of their identities (Balbali, 2017). The average fertility of women has decreased due to the rising conflict between family roles, particularly motherhood, and women's social activities, which has been

influenced by identity transformations and women's reevaluation of their identity dimensions (Drahaki et al., 2022).

The systematic review and synthesis of published studies and their findings is a crucial area of focus, particularly within the realm of social research. This revision facilitates the identification and analysis of the focal areas, gaps, and potential discrepancies within a significant study subject. The present study aims to address the question: "*What are the determinants influencing the formation of women's identity in Iran, as evidenced by local studies conducted within the past two decades?*"

Method

This study focuses on a population of studies written in Persian throughout the 2000s and 2010s, which examine the factors influencing the identity of women in Iran. In the preliminary investigation, a total of 421 research studies were identified, comprising 285 articles and 136 theses. These studies were selected based on certain criteria, including adherence to scientific research standards, avoidance of duplication, absence of direct relevance to the subject matter, falling outside the intended time frame, and possessing inadequate rigour and validity.

In all, a selection of 67 research studies, comprising 33 articles and 37 theses, met the criteria for inclusion in the review process. In instances where there is overlap between the subject matter of the article and the thesis, the inclusion of the thesis document in the final compilation was considered necessary to provide further information, while the article extracted from the final compilation was subsequently excluded from the list. Among the remaining 67 research studies, 27 have employed a qualitative methodology, while 40 have utilized a quantitative approach.

Results

The findings indicate that there has been a notable rise in scholarly investigations related to women's identity, particularly from the mid-1980s onwards, with the highest level of research activity observed in the early 2000s. Among the 67 research studies that were chosen, a majority of 59.70% were classified as quantitative research employing the positivism paradigm. Conversely, a minority of 40.29% were categorized as qualitative research utilizing the interpretative paradigm. Approximately 85% of the quantitative research studies are classified as descriptive-survey, whereas approximately 37.03% of the qualitative research studies are categorized as descriptive-analytical.

The existing body of study in this particular domain has explored several issues related to the identity of women. However, given the shifts in consumption behaviours and the influence of globalization, scholars

have mostly concentrated on the redefinition of women's social identity and the determinants that impact it.

Table 2. Frequency of factors influencing women's identity in Iran

Factor	Frequency	Factor	Frequency	Factor	Frequency	Factor	Frequency
Level of education	29	Family/parents	12	Religion and beliefs	9	Welfare amenities	4
Employment status	23	Media	10	Self-satisfaction	10	Social security	2
Age	19	Gender	8	Modernity	7	Friends	3
Marriage	14	Social factors	16	Novels and literature	5	Islamic Revolution	1
Family income	14	Self-reliance	8	Urbanization	5	Dressing status	6
Economic factors	13	Life style	7	Cultural factors	9	Law	1

Numerous studies have presented and explored the variable of "level of education" as a significant factor in the analysis of women's identity in Iran and its impact on such identity. The findings of the study indicate a clear and significant correlation between the educational attainment of women, considered as an independent variable, and their identity in many social, personal, and gender-related aspects (Bayat, 2016; Talebi, 2015; Rajabi, 2017). The role of employment and its changing status emerges as a

prominent and influential component in shaping the identity of women in Iran. The influence of age is an additional significant factor in shaping women's identity. The influence of marriage, marital status, and family income on many aspects of women's identity has been extensively examined in prior research (Rezaee Dareh Deh, 2011; Pishgahi Fard et al., 2009; Naqdi et al., 2018; Sohrabzadeh et al., 2018).

The results indicate that the younger women are, the more educated they are, and the greater their economic and social base, the more they reconsider their gender identity (Talabi, 2015: 304; Nourinik, 2015: 281). In the context of social and familial dynamics in 1990s Iran, as women approach a state of subjectivity characterized by factors such as higher education, economic autonomy, and elevated social standing, the likelihood of encountering conflicts, identity crises, and societal pressures is amplified for these individuals. In essence, despite the implementation and promotion of policies and legislation that have facilitated women's access to various aspects of contemporary living, the cultural unacceptability of women's subjectivity has given rise to conflicts and crises.

Discussion & Conclusion

The theoretical framework of social constructionism has been widely employed in research done in the topic of women's identity. This approach focuses on the process of identity construction within social interactions and highlights the historical context in which identities are constructed. It is an approach that rejects essentialism and places an emphasis on identity above natural differences. Instead, it views women's changing identities—which are influenced by factors like media consumption, career type, and educational attainment—as a natural development during historical transitions.

Research on women's identity in Iran has primarily focused on examining gender identity and social identity. These studies aim to understand how women's identities are shaped and redefined by many independent variables within the framework of the positivism paradigm. In contrast to the discourse around the family, the gender discourse assumes a major position in the analysis of identity. However, there has been a relative lack of emphasis given to the examination of women's roles within the family and the interplay between their identities as mothers and wives with their social and gender identities. One of the additional areas of research that remains unexplored in this particular topic relates to the examination of various elements that influence the formation of women's identity, particularly in relation to the diversity observed within target groups and across different regions of the country. Based on the reviewed studies, it is evident that there are several theoretical, problemological, and methodological aspects that can be subject to criticism. These aspects

include the reduction of gender discourse, the limitation of social identity in understanding the subject matter, and the lack of diversity in the scope of the research. Furthermore, the predominance of a quantitative approach in research is also a noteworthy concern. To address these limitations, future research endeavors should consider adopting qualitative, critical, and mixed methods. Additionally, it is recommended that researchers select diverse target groups of women to gain a deeper and more comprehensive understanding of the contexts, attitudes, consequences, and behaviors based on identity. It is crucial to pay attention to contemporary issues such as various fields of study, different job types and conditions, body management, music consumption, and emerging platforms like Instagram.

The examination of recent studies in the domain of identity and the influences impacting self-redefinition reveals that, in light of the evolution of sexuality, the matter of identity and gender reassignment surgeries, as well as self-perception across various physical, psychological, and social aspects, holds significant importance and has emerged as a novel and noteworthy concern within contemporary global social discourse. The intricate interplay between sex and gender across different fields can exacerbate the predicament surrounding women's identity, leading to a broader and more profound crisis concerning the factors that shape contemporary lifestyles and the dimensions of feminine embodiment. This is particularly evident in light of the multifaceted complexities associated with technology, the Internet, the construction of mental imagery, and the medicalization of the body. Future study in the topic of women's identity should be conducted using contemporary and influential characteristics to properly evaluate the present state of circumstances and thereafter formulate political and social solutions.

Ethical considerations

Compliance with research ethics: The study was carried out in accordance with human research ethics.

Funding. The current study was not funded by any organization or person.

Authors' Contribution: The second author was in charge for source research and initial writing in this article, while the first author was accountable for finalizing the written material and refining the initial draft.

Conflict of interest: The authors declared no conflict of interest with any person or organization.

Data Availability: Data supporting this study are not publicly available. Please contact by email.Rahelekardavani@yahoo.com

References

- Bayat, F. (2016). *Examining the connection between sexual capital and identity (case study: female athletes in Qazvin city sports clubs)*. Master's thesis, Al-Zahra University.

- Pishgahi Fard, Z., Ansari Zadeh, S., Karami, A., & Parhiz, F. (2010). Interaction in Cyberspace and its effect upon women's identity in Iran. *Woman in Development & Politics*, 8(2), 189-209. [link].
- Jenkins, R (2002). *Social identity*. translated by Toraj Ahmadi, Tehran: Shirazeh.
- Dorahaki, A., Akhwan Armaki, M., & Ahmadnia, S. (2023). The Relationship between Reflexivity Gender Identity and Women's Fertility: A Study among Married Women in Urban Areas of Kashan County, Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 17(34), 113-144. doi: 10.22034/jpai.2023.1986348.1260[link].
- Rajabi, M. (2008). *Sociological investigation into Tehrani women's identity redefinition and their tendency towards cosmetic surgery in Tehran*. Master's thesis, Al-Zahra University.
- Rezaee Dareh Deh, M. (2011). *Investigating the relationship between career-family role conflict and identity crisis among working women in the city of Khorramabad*. Master's thesis, Bu-Ali Sina University.
- Sohrabzadeh, M., Niazi, M., Nikkhab Ghamsari, N., & Akbari, A. (2021). Construction of Female Identity in Iranian Intellectual Texts (Persian Constitutional Revolution until the 1st Pahlavi Era). *Cultural Studies & Communication*, 16 (61), 151-176. doi: 10.22034/jcsc.2020.39140. [link].
- Talebi, H. (2016). *Investigating the relationship between the culture globalization and the rethinking of the reflective gender identity of women: a case study in Tehran*. Master's thesis, Al-Zahra University.
- Naghdi, A., Memar, S., & Dastani, M. (2018). Sociological Analysis Redefining the Social Identity of Women in the Light of Consumerism Tendencies Case study: Women born in the 1970s, 1980s and 1990s of Isfahan. *Journal of Applied Sociology*, 29(4), 183-208. doi: 10.22108/jas.2018.110010.1334.[link].
- Nouri Nik, Firouzeh. (2014). *Redefining social identity and its embodied forms in public and private spaces (a case study of women in Tehran)*. Master's thesis, Al-Zahra University

زمینه‌های مؤثر بر هویت زنان در ایران: مرور نظام‌مند پژوهش‌های داخلی در دو دهه گذشته

راحله کاردوانی*^۱ معصومه نفیسی‌راد^۲

چکیده

در دهه‌های اخیر، تحولات عمیق و گسترده جهانی موجب بحران هویت در سازگاری نقش‌های سنتی و مدرن شده‌است. هویت زنان در ایران، موضوع پژوهش‌های بسیاری بوده‌است. به‌منظور فهم یکپارچه مسائل و راهبردها و آگاهی از خلأهای پژوهشی در این حوزه، خوانشی ثانویه از آنها ضروری است. هدف پژوهش حاضر مرور پژوهش‌های هویت زنان در ایران در دو دهه ۸۰ و ۹۰ است. در جستجوی اولیه، جمعاً ۴۲۱ پژوهش به‌دست آمد و بعد از اعمال معیارهای ورود و خروج، در نهایت ۶۷ مورد انتخاب گردید. نتایج پژوهش نشان داد زمینه‌های هویت‌ساز زنان، عمدتاً تحصیلات و پایگاه اجتماعی و اقتصادی آنان است و هر چه زنان دارای سن کمتر، تحصیلات بیشتر و پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالاتری باشند، میزان بازاندیشی‌شان در مورد هویت جنسیتی بیشتر است. اگرچه هویت زنان در ابعاد مختلفی شامل هویت فردی، هویت ملی، هویت اجتماعی، هویت دینی، هویت جنسیتی و هویت قومی یا محلی مهم و قابل تأمل و بررسی است، اما در مطالعات انجام‌شده در دو دهه اخیر، عمدتاً هویت اجتماعی و سپس هویت جنسیتی، مورد توجه پژوهشگران بوده و عوامل مؤثر بر هویت زنان در عصر حاضر نسبت به نسل پیشین، متفاوت گزارش شده‌است. همچنین در کشاکش و تقابل دو وجه هویت سنتی و مدرن، گفتمان جهانی بر محور هویت شخصی مدرن، در مقایسه با گفتمان سیاسی حاکم، تأثیر بیشتری در تحولات هویت زن ایرانی داشته‌است و زنان تحصیل‌کرده و شاغل که پابندی مذهبی کمتری دارند، تعارضات هویتی کمتری را تجربه می‌کنند.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۷

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

واژگان کلیدی

مرور نظام‌مند، هویت زنان، هویت جنسیتی، عوامل هویت‌ساز، هویت اجتماعی زنان

ارجاع به مقاله:

کاردوانی، راحله و معصومه نفیسی‌راد. (۱۴۰۳). زمینه‌های مؤثر بر هویت زنان در ایران: مرور نظام‌مند پژوهش‌های داخلی در دو دهه گذشته. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۲(۲)، ۳۸-۷۹. DOI: 10.22051/jwfs.2024.43281.2966

^۱. دکتری مطالعات زنان گرایش حقوق زن در اسلام، پژوهشگر پژوهشکده مهرستان (مطالعات حکمرانی)، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)
 RaheleKardavani@yahoo.com

^۲. طلبه سطح سه فقه و اصول جامعه الزهرا، دانشجوی دکتری رشته مطالعات زنان و خانواده گرایش حقوق خانواده، دانشگاه ادیان و مذاهب قم، قم، ایران.

مقدمه

همواره یکی از دغدغه‌های فکری انسان، پرسش از کیستی و چیستی خود بوده است. انسان با پاسخ به پرسش «من کیستم؟»، در صدد شناسایی وجوه تمایز خود از سایر افراد است. دگرگونی‌های دهه‌های اخیر، در زمینه‌های فرهنگی و عرصه‌های ساختاری، به تعدد، تنوع و گاه تعارض منابع هویت ساز منجر شده است (ساروخانی و رفعت‌جاه، ۱۳۸۳).

مفهوم هویت یکی از انتزاعی‌ترین و پیچیده‌ترین مفاهیم است. به طوری که «امکان یافتن توافقی مشترک بر سر شکل‌گیری این مفهوم دشوار است» (شلسینگر^۱، ۱۹۹۱). این واژه از Idem یعنی «مشابه و یکسان» ریشه می‌گیرد و دو معنی اصلی دارد: نخستین معنای آن مبین مفهوم تشابه مطلق است، این با آن مشابه است. معنای دوم آن تمایز است که با مرور زمان سازگاری و تداوم را فرض می‌گیرد. به این ترتیب، مفهوم هویت هم‌زمان میان افراد یا اشیا دو نسبت محتمل برقرار ساخته است. از یک سو شباهت، از سوی دیگر تفاوت» (جنکینز^۲، ۱۳۸۱). از این رو، در دسته‌بندی کلی، هویت را در دو بخش «هویت جمعی» و «هویت فردی» تقسیم می‌کنند.

در جوامع امروزی، گسترش تکنیک و بروز فرهنگ‌های گوناگون و گسترش نوگرایی و نوسازی در عرصه جهانی، به بحران هویت در میان بسیاری از اقشار، به ویژه جوانان و زنان دامن زده است. همچنین، در کنار تحولات فرهنگی، دگرگونی‌های عرصه اقتصاد و مشارکت زنان در اشتغال و درآمدزایی، افزایش فرصت‌های آموزشی برای زنان و گسترش روابط اجتماعی آنان، تکثر منابع هویت ساز را برای زنان همراه داشته است. تأثیر عمیق این فرآیند، موجب تضعیف مشروعیت نقش‌های سنتی زنان بویژه در میان زنان شاغل و تحصیل کرده می‌شود. تحصیلات عالی و اشتغال زنان، اگر چه سبب کسب ارزش‌ها و نگرش‌ها و برداشت‌های جدید می‌شود، اما موجب دشواری در هماهنگ کردن نقش‌های سنتی زن با نقش‌های جدید وی شده و بر بحران هویت در زنان دامن می‌زند (جنکینز، ۱۳۸۱).

امروزه یکی از چالش‌های اصلی نهاد خانواده و زن ایرانی ریشه در مسئله هویت دارد. بیشتر زنان متأهل و مادران ایرانی، با این مسئله مواجه هستند و مطالعات مختلف، منشأ بسیاری از مسائل زنان در ساحت‌های مختلف فردی، اجتماعی و خانوادگی را به تحولات معطوف به زمینه‌های هویت‌ساز

^۱. Schelesinger

^۲. Jenkins

مربوط دانسته‌اند. تحت‌تأثیر تحولات هویتی و نگرش بازانديشانه زنان به ابعاد هویتی خود، تعارض بین نقش‌های خانوادگی خصوصاً مادری و فعالیت اجتماعی زنان افزایش یافته و موجب کاهش میانگین باروری زنان شده‌است (دراهکی و همکاران، ۱۴۰۱). پژوهشی که تقابل هویت جنسیتی فردی و اجتماعی در نمونه‌ای از دختران ایرانی را بررسی کرده نیز به محوریت تقابل الگوهای مدرن هویتی در ابعاد اجتماعی و الگوهای سنتی هویتی در ابعاد فردی اشاره دارد (گل‌بهاری، ۱۴۰۱). زیرا تعدد منابع هویتی نشان می‌دهد دیگر نمی‌توان به شیوه سنتی، یک هویت را شناسایی کرد، بلکه باید از لایه‌های هویتی یا هویت‌های متعدد صحبت کرد.

اهمیت مسئله هویت در جهان امروز که جهانی متمدن و چندفرهنگی است، بسیار بیشتر بوده و توجه بسیاری از اندیشمندان را به خود معطوف کرده‌است. در عصر حاضر، با توجه به کشاکش زنان در دو حوزه سنت و مدرنیته، و ایجاد عوامل مؤثر و شکل دهنده مختلف در هویت زنان، این حوزه دست‌خوش تغییرات متعددی شده و بر اهمیت شناسایی و بازتعریف هویت زنان در عصر حاضر می‌افزاید. پدیده چالش‌های هویتی برای زنان، به شکل جهانی بروز و ظهور داشته‌است (گاردنر^۱، ۱۹۸۱) به‌طوری‌که در عصر جدید از زن جدیدی سخن گفته می‌شود با تجربه تحولات مختلف، در معرض مسائل نوپدید نیز قرار گرفته‌است (کلمنتز^۲، ۲۰۰۴). از سوی دیگر، با توجه به سیطره تمدن غرب و گسترش دسترسی به تکنیک در همه کشورها از جمله در ایران و وجود مذهب و اعتقادات دین اسلام و رویکرد آن به زن و هویت وی، زنان ایرانی در تعریف و شناسایی هویت خود بیشتر دچار سردرگمی بوده و با تراحمات بیشتری روبه‌رو هستند. از این رو، در پژوهش‌های بسیاری به‌ویژه در دو دهه گذشته به دلیل اهمیت تحولات هویتی و شواهد مربوطه، به بررسی تأثیر عوامل مختلف بر هویت زنان، مفهوم‌پردازی آن و تأثیر بازانديشی در هویت بر سایر مؤلفه‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی پرداخته شده‌است. یکی از مباحث بسیار مهم به‌ویژه در پژوهش‌های اجتماعی، مرور نظام‌مند^۳ مطالعات منتشر شده و بازبینی و ترکیب نتایج آنها است. این بازبینی دوباره کمک می‌کند مباحث مورد تأکید، نقاط خلاء و تعارضات احتمالی در یک موضوع مهم پژوهشی شناسایی و تحلیل شود. در مورد موضوع «هویت زنان» نیز با توجه به تعداد زیاد پژوهش و اهمیت شناخت منسجم نتایج آنها و بررسی خلاءهای موجود در این بحث می‌توان از روش مروری بهره گرفت. زیرا حجم بسیار زیاد مطالعات

^۱. Gardiner

^۲. Clements

^۳. systematic review

علمی در یک زمینه تخصصی، کاربرد نتایج برای پژوهشگران و به‌روزشدن اطلاعات آنان را دشوار می‌سازد.

پژوهش حاضر قصد دارد با مرور مطالعات کمی و کیفی داخلی در زمینه هویت زنان در دو دهه ۸۰ و ۹۰، به بیان زمینه‌ها و عوامل مؤثر و شیوه تأثیرگذاری آنها بر هویت زنان در ایران پرداخته و خلأهای پژوهشی موجود در این موضوع را آشکار کند. به‌علاوه، بیان می‌دارد که براساس چه گروه‌های نمونه و روش‌های متنوعی می‌توان به انجام پژوهش‌های بیشتر در زمینه هویت زنان در ایران در راستای تعریفی دقیق و جامع از هویت و شکل‌دهی هویت ایرانی-اسلامی برای زنان مسلمان ایرانی پرداخت و به این سؤال پاسخ گفت که «زمینه‌های مؤثر بر هویت زنان در ایران براساس پژوهش‌های داخلی انجام شده در دو دهه گذشته چیست؟»

پیشینه

در زمینه هویت و بویژه هویت زنان در ایران، پژوهش‌های بسیاری در قالب مقاله و پایان‌نامه انجام شده‌است. در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان پایان‌نامه‌ها و مقالات موجود در این زمینه را به دو دسته کلی تقسیم کرد:

ا. مطالعاتی که به بحث در مورد هویت زن و عوامل مؤثر بر آن در ایران پرداخته‌اند.

ب. پژوهش‌هایی که به روش مرور نظام‌مند در مورد هویت زن و عوامل مؤثر بر آن در ایران انجام شده‌اند.

در دسته نخست، بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده، اعم از پایان‌نامه‌ها (معصوم، ۱۳۹۰؛ زارع زاده، ۱۳۹۳؛ کردی، ۱۳۹۴؛ گرگیج، ۱۳۹۶؛ ارغوانی، ۱۳۹۵) و مقالات (ساروخانی، رفعت جاه، ۱۳۸۳؛ احمدپور، سراج زاده، ۱۳۹۸؛ شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶؛ رفیعی مقدم، فتحی آشتیانی، ۱۳۹۹)، هویت زن را به‌عنوان متغیر وابسته لحاظ کرده و سعی شده که تأثیر زمینه‌هایی همچون، عوامل سازنده مانند: سن، تحصیلات، اشتغال، تأهل و غیره؛ و عوامل مخرب همچون: درآمد خانوادگی و عوامل اقتصادی، دسترسی محدود به عرصه‌های عمومی، قوانین سنتی حاکم مبنی بر سلطه مردان، تعارض میان نقش‌های سنتی و مدرن و غیره را مورد بررسی قرار دهند.

کتاب‌هایی نیز در زمینه هویت زن با رویکردهای مختلف تاریخی، دینی و اجتماعی و جنسیتی تألیف شده‌اند. مانند شناخت هویت زن ایرانی در گستره پیش تاریخ و تاریخ (لاهیجی، ۱۳۷۷)، تکوین

هویت زن مسلمان در گذار انقلابی (یوسف مدد، ۱۴۰۰)، زن و هویت یابی در ایران امروز (عزیززاده، ۱۳۸۷)، دانشگاه، هویت و سیاست زندگی زنان (طیبی نیا، ۱۳۹۶)، بازخوانی هویت زن در سنت علوی (مومن، ۱۴۰۰)، هویت و نقش‌های جنسیتی زن در اسلام؛ مروری اجمالی و تطبیقی بر نظام جنسیت و خانواده در اسلام (غلامی، ۱۳۹۸)، تأملی در هویت زن ایرانی (رفعت جاه، ۱۳۹۱) و هویت و نقش‌های جنسیتی (زیبایی نژاد، ۱۳۸۸).

در دسته دوم، مطالعات «مطالعه مروری سیستماتیک پیرامون ابعاد و ویژگی‌های هویت ایرانیان خارج از کشور» و «هویت ملی در ایران؛ مرور نظام‌مند مقالات علمی پژوهشی (۱۳۹۰-۱۳۹۵)» انجام شده که در زمینه ابعاد هویت ملی، روابط هویت ملی با سایر متغیرها و ابعاد هویت ایرانیان در خارج از کشور بوده‌اند. در میان مطالعات لاتین نیز مقاله‌ای انجام شده که به مرور سیستماتیک ادبیات درام امریکایی در موضوع کشمکش‌های هویتی و زمینه‌های ایجاد آنها در زنان افریقایی- امریکایی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌است که رشد فرد تحت دو فرهنگ متفاوت به انضمام تبعیض‌های نژادی و جنسیتی در طول دهه‌های متمادی علیه این زنان موجب شده اختلالات هویتی بسیاری را تجربه کنند که موجب درماندگی، ترس و ناامیدی بوده و این اختلالات با گذر زمان ویژه به دلیل رویش جنبش‌های دفاع از حقوق زنان و سیاهان در غرب، کاهش یافته‌است (السنافی و نورا، ۲۰۱۸).

براساس پیشینه موجود، علی‌رغم تعدد و تنوع مطالعات حوزه هویت زنان، مرور ثانویه‌ای برای تحلیل زمینه‌های مؤثر بر هویت زنان در ایران انجام نشده‌است.

ملاحظات نظری

هویت‌یابی و پاسخ به سؤال «من کیستم؟»، همواره مورد توجه پژوهشگران بوده و از منظرهای مختلفی مورد بررسی قرار گرفته‌است. در این میان، دورویکرد درهم‌تنیده اما متمایز روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، به تفصیل این مفهوم در سطوح فردی، ارتباطی، جمعی و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند. هویت از منظر روان‌شناسی به معنای خودپنداره یا احساس تمایز، تداوم و استقلال شخصی است. مجموعه ویژگی‌ها و الگوهای رفتاری که فرد، قوم، ملت و تمدنی را از دیگر افراد، اقوام، ملل و تمدن‌ها متمایز می‌کند. در این رویکرد، از منظر فرویدی، هویت عمده‌تاً حاصل یک فراگرد فردی ناشی از

¹ . Alsanafi & Noor

عوامل درونی (خودآگاه و ناخودآگاه) تعریف می‌شود. ویلیام جیمز^۱ از پایه‌گذاران روان‌شناسی مدرن، استدلال می‌کند هویت به معنای تلقی افراد از خود یا «آگاهی از یکسانی شخصی» است و تا حد زیادی یک لایه شناختی و ذهنی به‌شمار می‌رود که بر سلامتی، ناراحتی و روابط بین‌فردی تأثیر می‌گذارد (شوارتز^۲ و همکاران، ۲۰۱۱). اریکسون^۳ (۱۹۶۸) نیز از معنای «ادراک یکسانی خود و پیوستگی وجود در زمان و فضاها» بهره‌گرفته و بر تأثیر اجتماع، فرهنگ و تاریخ بر شکل‌گیری ساختار خود تأکید دارد. در چارچوب نظریه روانی-اجتماعی وی، مفهوم «بحران هویت» نیز از جایگاه مهمی برخوردار است که نحوه عبور از آن طی فرایند رشد، تعیین‌کننده سلامت روان فرد خواهد بود.

مارسیا با توجه به دو عنصر اساسی «تعهد» و «بحران» به تعریف هویت پرداخت و مفهوم هویت‌یافتگی را در برابر آشفتگی نقش مورد نظر قرار داد. مفهوم محوری او «تشتت هویت»^۴ بوده است (مارسیا، ۱۹۶۶). در دیدگاه او سبک‌ها یا وضعیت‌های هویتی متفاوتی طبقه‌بندی شده که موجب می‌شود در نهایت هر فرد تصمیم‌گیری‌های مختلفی در ابعاد تحصیلی، شغلی، مذهبی، سیاسی، ملی، جنسی و مانند آن اتخاذ و براساس چگونگی احساس خودارزشمندی؛ یکی از انواع هویت موفق، تحمیل شده، معوق و سردرگم یا پراکنده را تجربه کند (همان، ۱۹۸۰). بهزیستی روان‌شناختی در گرو انسجام بخش‌های مختلف هویت و ایجاد یک کل یکپارچه یا انسجام یافته است.

ساندرا بَم^۵ (۱۹۷۴) از دریچه نظریه طرحواره جنسیتی^۶ و شکل‌گیری ادراکات براساس شبکه‌ای از ارتباطات، به بحث هویت پرداخت. به‌طوریکه هویت زنانه و مردانه را در ارتباط با نقش‌های جنسیتی تحلیل کرد و جنبه‌های ابزاری مانند حیطه‌های شغلی را منبع هویتی مردانه و جنبه‌های بیانی و بین فردی را منبع هویتی زنانه دانست.

در رویکرد جامعه‌شناختی، هربرت مید^۸ از دریچه تعاملات اجتماعی به مفهوم خود نگاه می‌کند و هویت بیشتر محصول ساختارهای اجتماعی است و در اثر مشاهده، یادگیری اجتماعی و فرایند جامعه‌پذیری شکل می‌گیرد (همان). طبق نظریه آنتونی گیدنز^۹ (۱۳۸۵) شاخص‌هایی نظیر اعتماد به

^۱. William James

^۲. Schwartz

^۳. Erikson

^۴. Identity diffusion

^۵. Marcia

^۶. Sandra Bem

^۷. Gender schema theory

^۸. Herbert Mead

^۹. Anthony Giddens

نفس، گستره شبکه ارتباطی افراد، میزان رضایت از خود در اجتماع و میزان عقلانیت، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری «هویت اجتماعی» هستند که خود شامل ۵ قسم هویت دینی، قومی، ملی، گروهی و جنسی است. جنکینز (۱۳۸۱) در نظریه هویت اجتماعی خود به تمایز و تشابه مطلق میان افراد یا اشیا در تشخیص هویت اشاره کرده و معتقد است جنسیت آشکارترین وجه هویت فردی است که در تعامل با دیگران ساخته می‌شود. از نظر جنکینز شکل‌گیری هویت از طریق رابطه متقابل فرد با جامعه میسر خواهد بود، تعامل میان فرد و جامعه به واسطه استفاده از نمادهایی که به شیوه‌های مختلف در جامعه شکل گرفته و به نظام ذهنی فرد منتقل می‌شود، انجام می‌شود.

هدف اصلی جنکینز در کتاب «هویت اجتماعی»، بازسازی این مفهوم برای کاربرد جامعه‌شناختی است و برای این کار، بر ایجاد ارتباط بین مدل‌های انضمامی و انتزاعی هویت که می‌توان آن را نوعی پیوند میان ساختار و کنش دانست تأکید دارد. از دیدگاه او اگر هویت یک پیش‌نیاز برای زندگی اجتماعی محسوب شود، عکس آن نیز درست است. یعنی هویت فردی نیز جدا از دنیای اجتماعی دیگر مردم معنا ندارد. اشخاص، منحصر به فرد و متغیر هستند اما خود بودن به طور کلی امری است که به شیوه‌ای اجتماعی ساخته شده است. یعنی در فرآیندهای جامعه‌پذیری و کنش متقابل اجتماعی به دست می‌آید.

هویت‌یابی از موضوعات مهمی است که به دلیل نقش آن در کیفیت زندگی افراد مورد توجه پژوهش‌های مختلف قرار گرفته است و ابعاد گوناگونی دارد (مارسیا، ۱۹۸۳؛ برزنسکی^۱، ۲۰۰۳؛ اریکسون^۲، ۱۹۶۸). در میان این ابعاد، هویت جنسیتی به معنای مهمترین ادراکات هر زن و مرد نسبت به جنسیت متمایز خود است. این مفهوم ارتباط تنگاتنگی با نقش جنسیتی به عنوان محل بروز و ظهور شخصیت دارد. در تبیین زمینه‌های شکل‌گیری هویت جنسیتی، چند رویکرد غالب مطرح شده است. شامل:

۱- رویکرد تعینی یا ذاتی^۳؛ که زنانگی و مردانگی را براساس تبیین زیست‌شناختی، واقعیت‌هایی بیولوژیک می‌داند که فراتر از ابعاد فرهنگی و تاریخی جوامع، دو جنس نر و ماده را با دو هویت جنسی متمایز توصیف می‌کند (پیلچر و ولهان^۴، ۲۰۰۵).

1. Berzonsky

2. Eriksson

3. The Essentialism Approach

4. Pilcher & Whelehan

ب- رویکرد سازه‌گرایی اجتماعی^۱؛ که بر مفاهیمی همچون رویدادهای محیطی، انتظارات فرهنگی و اجتماعی، ساخت اجتماعی و تولید و بازتولید به تناسب زمان و مکان‌های مختلف تأکید دارد و شکل‌گیری هویت معطوف به جنس را در ارتباط با این مفاهیم، فرایندی تعریف می‌کند که فرد در ارتباط با جامعه، تعریفی از خود به‌عنوان زن یا مرد به دست می‌آورد (بور^۲، ۱۹۹۸) و لذا نقش یادگیری اجتماعی را بسیار جدی توصیف می‌کند (لربر و فرل^۳، ۱۹۹۱).

ت- رویکرد دینامیک^۴؛ که هویت جنسیتی را حاصل یک ارتباط پویا و تعامل مستمر بین محیط، ژنتیک و آناتومی یا ابعاد زیستی و اولویت‌های طبیعی هر انسان می‌داند که ایجاد طیفی از افراد با هویت‌های تجربه‌شده متفاوت را همراه دارد (برینکمن و رابنزن^۵، ۲۰۱۲).

«مرجعیت‌های هویت‌ساز» به معنای زمینه‌ها و تعیین‌کننده‌های مهم در ساخت خود هستند. در این میان، «شخصیت» و «خانواده» نقش اساسی در شکل‌گیری هویت افراد دارند، ویژگی‌های خانواده مانند تحصیلات، شغل، بُعد خانوار، درآمد و به‌طورکلی موقعیت اجتماعی-اقتصادی آن می‌تواند بر شکل‌گیری هویت مؤثر باشد (ایپ و پرایس^۶، ۲۰۰۸). «آگاهی» نیز زمینه مهمی در شکل‌گیری نگرش به خود و ساخت هویت است، بخشی از آگاهی افراد در محیط خانوادگی کسب می‌شود و بخش دیگر در محیط‌های آموزشی مانند مدرسه و دانشگاه. «فرهنگ» و «گروه» از دیگر مراجع هویت‌ساز هستند و نظام‌باورهای فردی و اجتماعی را شکل می‌دهند (کات^۷، ۲۰۱۴). گروه‌ها ابتدایی‌ترین محیط‌های کنشی و تعاملی افراد به‌شمار رفته و هویت محصول تعاملات افراد است. به‌عبارتی، تعاملات اجتماعی نقش اساسی در فرایند جامعه‌پذیری و شکل‌گیری خود دارد. فرد در جریان تعاملات اجتماعی با دیگران و درک عضویت در گروه، از هویت جمعی متناظر با آنها برخوردار شده، نگرش‌های خاصی را کسب می‌کند (گیدنز، ۱۳۷۸). «تکنولوژی»، «وضعیت جسمانی» و «ژنتیک» سایر زمینه‌های مهم هویت‌ساز محسوب می‌شوند (برادوین^۸، ۲۰۰۲).

1. The Social Constructionist Approach

2. Burr

3. Lorber, & Farrell

4. The Dynamic Approach

5. Brinkman & Rabenstein

6. Epp & Price

7. Cote

8. Brodwin

در یک دیدگاه، وضعیت زنان در مواجهه با هویت خود، در ۴ گونه «دنباله‌رو، دست‌یابندگان به هویت، بحران‌زده و پراکنندگی هویت» ترسیم شده‌است. به‌طوریکه برخی از زنان با تبعیت از سنت‌های پیشین هویت‌یابی می‌کنند و بدون تردید و با اراده، سبک زندگی خود را شکل می‌دهند. در مقابل، عده‌ای دیگر از زنان از دوران کودکی خود، هویت‌های جداگانه و متمایزی را شکل داده‌اند بدون آنکه جذب و هضم سنت‌های پیشین شوند. در این میانه، عده‌ای همیشه در حال جستجو و تجربه برای یافتن خود آرمانی هستند و نوعی عدم رضایت را در ارتباط با خود دارند و گروه آخر، گمگشتگی در هویت را بروز می‌دهند و به دلیل اضطراب بالا تمایل دارند از موقعیت‌ها کناره‌گیری کنند (تورز^۱ و همکاران، ۲۰۰۳). وضعیت هویت زنان در دوره مدرن به دلیل کشاکش با ارزش‌های سنتی و به‌ویژه خانوادگی، عمدتاً به‌سوی طیف بحران‌زده و پراکنده نزدیک شده‌است. در شرایط مدرنیته متاخر، مردم «در جهان» به‌معنایی متفاوت از دوره‌های پیشین تاریخ زندگی می‌کنند. همه هنوز به زندگی محلی خود ادامه می‌دهند بدون آنکه محدودیت‌های جسمی بتواند مانع از زندگی آنها در مکان دیگری به‌طور مجازی شود. لذا همه افراد می‌توانند در هر لحظه به‌طور متناوب در زمان و مکان دیگری قرار گیرند. زندگی در جایی که جهان مدرنیته متأخر است، تنش‌ها و دشواری‌های مختلفی همراه دارد. معضلاتی که باید حل شوند تا روایتی منسجم از هویت شخصی حفظ شود. مهمترین معضلات، یکپارچگی در مقابل تکه‌تکه‌شدن و عدم قطعیت است (گیدنز^۲، ۲۰۲۳).

مطالعات هویت علاوه بر جنبه‌های توصیفی و تحلیلی، گاهی از زاویه ارزشی و هنجاری نیز به بحث پرداخته‌اند. اندیشه‌های فمینیستی به شیوه‌های هویت‌یابی و جامعه‌پذیری نقش‌های جنسیتی به‌عنوان یکی از عوامل اصلی نابرابری‌های جنسی حمله می‌کنند. از این منظر، بی‌عدالتی موجود در نظام خانواده در قالب حاکمیت مردان و فرمانبرداری زنان، از انتقال عادات و ارزش‌های مردسالارانه از نسلی به نسل بعد ناشی می‌شود؛ امری که به شکل‌گیری احساس برتری در پسران نسبت به خواهران خود و درنهایت، نسبت به تمام زنان منجر می‌شود. سیمون دوبوار در کتاب مشهورش جنس دوم اظهار داشت که اگر دختر بچه از ابتدا با همان انتظارات و پاداش‌ها و با همان محدودیت‌ها و آزادی‌هایی تربیت می‌شد که برادرانش تربیت می‌شوند، در همان تحصیلات و همان بازی‌ها سهیم می‌شد، وعده آینده یکسانی با آینده پسر بچه به وی داده می‌شد و به‌وسیله مردان و زنانی احاطه می‌شد که در نگاهش

^۱ . Torres

^۲ . Giddens

آشکارا یکسان و برابر بودند، به‌طور قطع شخصیت دختران و زنان می‌توانست بسیار متفاوت با وضعیت کنونی شکل گیرد (دو بووار، ۱۳۹۶). براین اساس، فمینیست‌ها به‌منظور دستیابی به جامعه‌ای فارغ از نابرابری‌های جنسی، پیشنهاد تربیت انسان‌های دو جنسیتی^۱ به‌شکل واحد^۲ یا متکثر^۳ مطرح کرده‌اند. مقصود از دو جنسیتی واحد، یک سنخ شخصیتی است که بهترین ویژگی‌های جنسیتی مردانه و زنانه به‌طور تلفیقی در آن تجسم می‌یابند دو جنسیتی متکثر نیز به سنخ‌های شخصیتی متنوعی اشاره دارد که از زنانگی خالص تا مردانگی خالص درنوسان بوده و به‌طبع شخصیت‌های آمیخته از زنانگی و مردانگی نیز در میان آنها قرار می‌گیرند (تانگ، ۱۳۹۳).

روش پژوهش

این پژوهش، از نوع مطالعات ثانویه بوده و با روش مرور نظام‌مند بر روی مطالعات انجام شده در زمینه هویت زن انجام شده است. در این روش با شناسایی دقیق، منظم و برنامه‌ریزی شده تمام مطالعات مرتبط، می‌توان با ترکیب نتایج مشابه و مقایسه داده‌ها، نقد عینی‌تری انجام داد و به تحولات، موارد خلاء و مشخصات پژوهش‌ها دست یافت. علاوه بر آن مرور نظام‌مند ناهمخوانی بین شواهد مطالعاتی موجود را مشخص می‌کند (ملبوس‌باف و عزیزی، ۱۳۸۹). مهمترین نکته در مورد مطالعات مروری این است که آنها ما را قادر به یافتن چشم‌اندازی جامع و خلاصه‌ای از اطلاعات در دسترس درباره یک موضوع خاص، در یک دوره زمانی و متمرکز بر پاسخ به یک سؤال مشخص و دقیق می‌کنند (رایت^۴، ۲۰۰۷).

جمعیت مورد مطالعه در این مرور، پژوهش‌هایی هستند که طی دهه‌های ۸۰ و ۹۰ در مورد زمینه‌های مؤثر بر هویت زنان در ایران به زبان فارسی نگاشته شده‌اند. برای شناسایی پژوهش‌ها، تمام مقاله‌های نمایه‌شده در سایت‌های مگ‌ایران، ایران‌داک، نورمگز و پرتال جامع علوم انسانی و سایت جهاد دانشگاهی که در قلمرو هویت زنان در ایران بودند، با کلیدواژه‌های «مرور سیستماتیک هویت»، «هویت زن»، «هویت زنان در ایران» و «هویت جنسیتی» جست‌وجو شدند.

1. Androgynous

2. Monoandrogyny

3. Polyandrogyny

4. Wright

در جستجوی ابتدایی، ۴۲۱ پژوهش شامل ۲۸۵ مقاله و ۱۳۶ پایان نامه به دست آمد، که با اعمال معیارهایی نظیر علمی—پژوهشی بودن، عدم تکرار، فقدان ارتباط مستقیم با موضوع، بیرون بودن از محدوده زمانی مورد نظر، ضعف روش مندی و اعتبار، در نهایت ۶۷ پژوهش - ۳۳ مقاله و ۳۷ پایان نامه- دارای صلاحیت برای مرور انتخاب شد. در موارد اشتراک موضوع در مقاله و پایان نامه، در راستای دسترسی به اطلاعات بیشتر، مدرک پایان نامه در فهرست نهایی قرارگرفت و مقاله مستخرج از پایان نامه از فهرست حذف شد. از ۶۷ پژوهش باقی مانده، ۲۷ مورد به روش کیفی و ۴۰ پژوهش به روش کمی انجام شده است.

جدول ۱. فهرست مطالعات منتخب

کد	مقاله (عنوان / سال انتشار)	کد	پایان نامه (عنوان / سال انتشار)
۱	زن کشاورز یا زن خانه دار: مطالعه ای درباب تحول نقش ها و هویت اجتماعی زنان روستایی / ۱۳۹۷	۳۴	بررسی رابطه سرمایه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بر نگرش زنان ۲۵ تا ۵۰ سال شهر مشهد سال ۱۳۸۹ به هویت مدرن خویش / ۱۳۹۰
۲	رسانه ها و بازتاب هویت زن در عرصه عمومی / ۱۳۸۸	۳۵	مقایسه سبک های هویت و تصور از خود در گروهی از زنان و مردان نارضای جنسیتی با افراد عادی / ۱۳۹۴
۳	بررسی تطبیقی هویت زن از منظر مدرنیسم و پست مدرنیسم و دلالت های تربیتی آن / ۱۳۸۳	۳۶	بررسی رابطه سبک های زندگی و راهبردهای مقابله ای استرس با هویت اجتماعی زنان شهر ابرکوه / ۱۳۹۳
۴	تبیین رابطه شبکه اجتماعی مجازی اینستاگرام و بازتعریف هویت جنسیتی زنان / ۱۳۹۸	۳۷	بررسی رابطه هویت و سرمایه جنسی / ۱۳۹۶
۵	بازتعریف هویت زنان همسر از دست داده: مطالعه ای در محله های افسریه و عباس آباد شهر تهران / ۱۳۹۹	۳۸	بررسی تأثیر عضویت در سازمان های غیر دولتی بر باز تعریف هویت اجتماعی زنان خانه دار (مطالعه موردی شهر تهران) / ۱۳۹۰
۶	هویت جنسیتی مادران و دختران، شکاف یا تفاوت؟ / ۱۳۸۴	۳۹	بررسی رابطه جهانی شدن فرهنگ و هویت جنسیتی بازاندیشانه زنان مطالعه ای در شهر تهران / ۱۳۹۵
۷	بررسی هویت زن ایرانی مسلمان از خلال مفاهیم جنسیت / ۱۳۹۴	۴۰	تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه بر هویت اجتماعی زنان ساکن شهر تهران / ۱۳۹۴
۸	تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت زنان در ایران (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه تهران) / ۱۳۸۹	۴۱	بررسی رابطه تعارض نقش های شغلی- خانوادگی و بحران هویت زنان شاغل شهر خرم آباد / ۱۳۹۰

کد	مقاله (عنوان/ سال انتشار)	کد	پایان‌نامه (عنوان/ سال انتشار)
۹	مطالعه عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر نگرش به هویت دینی زن مسلمان / ۱۳۹۱	۴۲	مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک-های هویت و روابط والد فرزندی در زنان معتاد و غیر معتاد شهر اهواز / ۱۳۹۵
۱۰	تحلیل جامعه‌شناختی بازتعریف هویت اجتماعی زنان در پرتو تمایلات مصرف‌گرایانه مورد مطالعه شهر اصفهان / ۱۳۹۷	۴۳	بررسی رابطه بین هویت شخصی و سبک زندگی در بین زنان ۱۸-۴۵ ساله شهر کرمان / ۱۳۹۰
۱۱	نقش خانواده و مدرسه در شکل‌گیری هویت جنسیتی دختران / ۱۳۹۷	۴۴	بررسی جامعه‌شناختی بازتعریف هویت زنان و گرایش آنان به جراحی‌های زیبایی در شهر تهران / ۱۳۸۷
۱۲	ماهواره و هویت جنسیتی دختران جوان / ۱۳۸۵	۴۵	بررسی عوامل مرتبط در شکل‌گیری هویت اجتماعی زنان نسل کنونی و گذشته شهر شیراز / ۱۳۸۸
۱۳	برساخت هویت زنانه در متون روشنفکری ایران / ۱۳۹۷	۴۶	هویت زن و سیاست: واکاوی بدن زن در گفتمان سیاسی جمهوری اسلامی / ۱۳۹۵
۱۴	هویت زن و مرد در نگاه حکمت اسلامی و دلالت‌های آن برای طراحی نظریه‌ای درباره تحکیم خانواده / ۱۳۹۲	۴۷	آرایش و زنانگی: بر ساخت اجتماعی هویت زنانه / ۱۳۸۹
۱۵	پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان مجرد بالای ۳۵ سال شهر تهران / ۱۳۹۵	۴۸	جهانی شدن و هویت زنان در ایران «مطالعه موردی شهر رشت» / ۱۳۸۶
۱۶	بازسازی معنایی ساخت هویت شخصی پست مدرن / ۱۳۹۷	۴۹	بررسی رابطه هویت جنسیتی زنان متأهل با نگرش آن‌ها به حقوق زوجین / ۱۳۹۲
۱۷	زنان و بازتعریف هویت اجتماعی / ۱۳۸۳	۵۰	شناسایی هویت اجتماعی زنان و رابطه آن با انواع مصرف فرهنگی / ۱۳۹۴
۱۸	عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در بازتعریف هویت اجتماعی زنان / ۱۳۸۳	۵۱	برساخت هویت زن در مدرنیته ایرانی و کرد آن در مشروطه / ۱۳۹۷
۱۹	بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی مرتبط با هویت جنسیتی دختران جوان: نمونه شهر شیراز / ۱۳۹۱	۵۲	بررسی مقایسه‌ای هویت ورزشی ورزشکاران مرد و زن حرفه‌ای و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن / ۱۳۹۴
۲۰	بررسی هویت زن در نهج البلاغه ودلالات‌های تربیتی آن / ۱۳۸۹	۵۳	تحول هویت جنسی زن در آثار پرفروش رمان‌نویسان فارسی پس از انقلاب / ۱۳۹۳
۲۱	تأثیر سیاست‌های فرهنگی پهلوی بر بروز بحران هویت زن ایرانی / ۱۳۹۵	۵۴	هویت زنان؛ بررسی نگرش حاکم بر رمان‌های منتخب زنان نسبت به هویت زنان بعد از دهه هفتاد / ۱۳۸۳
۲۲	فرایند شکل‌گیری هویت جدید زن در ایران از دوران ناصری تا پایان پهلوی اول / ۱۳۹۲	۵۵	سنجش رابطه هویت اجتماعی زنان با احساس امنیت آنها در سطح شهر تبریز / ۱۳۸۷

کد	مقاله (عنوان / سال انتشار)	کد	پایان نامه (عنوان / سال انتشار)
۲۳	بررسی تأثیر خانواده بر شکل گیری هویت جنسیتی دختران دانشجوی دانشگاه پیام نور جهرم / ۱۳۸۸	۵۶	بررسی رابطه هویت اجتماعی زنان و احساس امنیت آنان (بررسی موردی زنان شهر تهران) / ۱۳۸۹
۲۴	بازنمون هویت اجتماعی در رسانه؛ بررسی روند تغییرات هویت اجتماعی زنان در سینمای پس از انقلاب اسلامی / ۱۳۹۱	۵۷	بازتعریف هویت اجتماعی زنان با تأکید بر نقش های جدید آنان / ۱۳۸۷
۲۵	رسانه و برسازی هویت جنسیتی زنان / ۱۳۹۴	۵۸	بررسی تحولی انطباق پذیری مسیر شغلی در ارتباط با پایگاه های هویت شغلی در زنان / ۱۳۹۵
۲۶	رسانه و نگرش زنان به هویت جنسیتی خود / ۱۳۹۰	۵۹	هویت زنان روستایی و رابطه آن با فعالیت های اجتماعی - اقتصادی و سیاسی / ۱۳۹۶
۲۷	نقش نهادهای فرهنگی و ارتباطی در تحولات هویت جنسیتی زنان در دوره قاجار، فرهنگ و ارتباطات / ۱۳۹۹	۶۰	تحلیل محتوای هویت اجتماعی زن با تأکید بر هویت دینی در سینمای دهه هشتاد ایران / ۱۳۹۰
۲۸	هویت انسانی زن در چالش آرایش و مد / ۱۳۸۶	۶۱	چگونگی بر ساخته شدن هویت اجتماعی زن در گفتمان اصلاح طلبی / ۱۳۹۲
۲۹	تفاوت های جنسیتی در ابعاد هویت دانشجویان / ۱۳۹۰	۶۲	بازتعریف هویت اجتماعی و اشکال تجسد یافته ظاهری آن در فضاهای عمومی و خصوصی شهر / ۱۳۹۴
۳۰	مروری بر دیدگاه های مربوط به هویت جنسیتی زنان / ۱۳۸۸	۶۳	تعارض های هویت اجتماعی سنتی و مدرن و عوامل مؤثر بر آن (زنان ۲۴ تا ۳۴ ساله شهر قزوین) / ۱۳۹۱
۳۱	مطالعه رابطه سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و هویت اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر بندر عباس) / ۱۳۹۲	۶۴	مطالعه رابطه پویایی هویت زنانه و تعارضات زناشویی (مورد مطالعه: زنان ساکن یزد) / ۱۳۹۵
۳۲	تحلیل جامعه شناختی هویت زن در سینمای بیضایی و مهرجویی / ۱۳۹۰	۶۵	بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی زنان (مطالعه موردی شهر شیراز) / ۱۳۸۰
۳۳	بررسی ارتباط هویت جنسیتی زنان متأهل با نگرش آنها به حقوق زوجین / ۱۳۹۴	۶۶	بررسی هویت جنسیتی مردان و زنان در کلان شهر تهران / ۱۳۸۸
		۶۷	مساله هویت زنان با تأکید بر گفتمان امام خمینی (ره) / ۱۳۸۶

یافته ها

بازه زمانی انتشار پژوهش ها، اطلاعات انتشار، جنسیت و سنخ شناسی پژوهشگران، مشخصات روش شناختی، رویکردهای نظری، عوامل مؤثر بر هویت و متغیرهای وابسته و مستقل، مباحثی است که در مرور نظام مند پژوهش های غربال شده مورد بررسی قرار گرفت.

الف. بازه زمانی انتشار پژوهش‌ها: بررسی مطالعات انجام‌شده در دو دهه ۸۰ و ۹۰ نشان می‌دهد پژوهش‌ها در حوزه هویت زن در ایران و عوامل مؤثر بر آن، از اواسط دهه ۸۰ رو به فزونی نهاده و در اوایل دهه ۹۰ به اوج خود رسیده‌است. براساس بررسی ۶۷ پژوهش منتخب در این حوزه، ۳۲/۸ درصد در دهه ۸۰ و میزان ۶۷/۱۶۰ درصد مطالعات در دهه ۹۰ منتشر شده‌است. این افزایش حجم پژوهش‌ها می‌تواند شواهدی از بروز مخاطرات هویتی زنان در گذار از سنت به مدرنیته در جامعه ایران و لزوم پرداختن به مسئله هویت باشد.

ب. جنسیت پژوهشگران: نسبت پژوهشگران زن در موارد بررسی شده بیشتر از مردان است. به‌طوری‌که ۵۹/۷۰ درصد پژوهش‌ها توسط زنان و ۱۶/۴۱ درصد توسط مردان انجام‌شده و ۲۳/۸۸ درصد نیز به‌طور مشترک نگارش یافته‌است.

ج. اطلاعات انتشار: با تفاوتی اندک، حجم افزون‌تر پژوهش‌ها در حوزه‌ی هویت زن در ایران، مربوط به پایان‌نامه‌ها با ۵۰/۷۴ درصد است و ۴۹/۲۵ درصد مربوط به مقالات است.

د. حوزه تخصصی پژوهشگران: بیشتر مطالعات انجام‌شده در حوزه هویت زن در دو دهه ۸۰ و ۹۰، در حوزه تخصصی جامعه‌شناسی و شاخه‌های آن با ۵۲/۲۳ درصد و سپس در حوزه علوم اجتماعی و اقتصاد با ۲۹/۸۵ درصد است. حوزه تخصصی انسان‌شناسی با ۸/۹۵ درصد و رسانه با ۸/۹۵ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

ه. سنخ‌شناسی پژوهشگران: براساس سنخ‌شناسی انجام‌شده، نویسندگان در ۶۴/۱۷ درصد پژوهش‌ها، دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد، ۲۰/۸۹ درصد دانشجویان مقطع دکتری و ۱۴/۹۲ درصد دارای درجه‌ی دکتری و از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها هستند. این درصد فراوانی از یک سو بیانگر کیفیت پژوهش‌های انجام‌گرفته در حوزه هویت زن و از سوی دیگر اهمیت این موضوع در مجامع علمی-دانشگاهی کشور است.

و. مشخصات روش‌شناختی: یکی از جنبه‌های مهم در مرور نظام‌مند، تحلیل عناصر روش‌شناختی است. از ۶۷ پژوهش منتخب در حوزه هویت زن در ایران و عوامل مؤثر بر آن، ۵۹/۷۰ درصد از نوع پژوهش کمی و در قالب پارادایم اثباتی و ۴۰/۲۹ درصد از نوع پژوهش کیفی و در پارادایم تفسیری انجام شده‌است. ۰/۸۵ از پژوهش‌های کمی به روش توصیفی - پیمایشی و ۳۷/۰۳ درصد از پژوهش‌های کیفی به روش توصیفی - تحلیلی است.

ز. ابزار گردآوری اطلاعات: در مورد ابزار گردآوری اطلاعات، روش پرسشنامه با ۵۶/۷۱ درصد، بیشترین شیوه گردآوری اطلاعات است. در مورد میزان استاندارد بودن این پرسشنامه‌ها تردید وجود دارد و همچنین صرف طرح یک سری گزینه‌ها در پرسشنامه و جمع‌آوری درصد پاسخ‌ها، نمی‌تواند اطلاعات دقیقی در مورد هویت زن و عوامل مؤثر بر آن، به منظور ریشه‌یابی و آسیب‌شناسی معضلات هویتی زن مدرن ایرانی ارائه دهد. روش کتابخانه‌ای با ۲۸/۳۵ درصد در رتبه دو قرار دارد. این ابزار گردآوری، با محدودیت‌هایی نظیر عدم دسترسی به جدیدترین منابع، محدودیت دسترسی، کثرت منابع و زمان محدود و مانند آن همراه است. روش مصاحبه با ۱۴/۹۲ درصد، سوم‌ابزاری است که پژوهشگران در گردآوری اطلاعات از آن بهره‌جسته‌اند این شیوه نیز با محدودیت‌هایی همچون، عدم دسترسی به مصاحبه‌شونده، نوع سؤالات مصاحبه، ابهام در نحوه ارزیابی و تحلیل و کدگذاری مصاحبه‌ها و تردید در میزان دقت و صحت یافته‌ها مواجه است.

ز. جامعه آماری: جامعه آماری مورد استفاده در پژوهش‌های منتخب در حوزه هویت زن، بیشتر مربوط به شهر با ۵۲/۲۳ درصد است. ۲۵/۳۷ درصد از پژوهش‌ها در این حوزه، فاقد جامعه آماری بوده‌اند جامعه آماری دانشگاهی، آزمایشگاهی و کارکنان یک سازمان با مجموع ۱۹/۳۹ درصد در جایگاه بعدی قرار دارد. جامعه آماری روستایی نیز با ۲/۹۸ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده‌است. این آمارها حاکی از تمرکز بیشتر پژوهش‌ها بر محیط‌های شهری است و بیانگر لزوم توجه به مسئله هویت زن در محیط‌های روستایی و آموزشگاهی نیز هست. اما در مورد جنسیت جامعه آماری، با توجه به اینکه موضوع مورد بررسی، هویت زنان است، لذا، زنان با ۵۵/۲۲ درصد در جامعه آماری، بیشترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. ۱۱/۹۴ درصد از پژوهش‌ها میان زنان و مردان مشترک بوده‌است. ۰/۳۲/۸۳ از پژوهش‌ها، فاقد جامعه آماری هستند.

ح. حجم نمونه: مطالعه حجم نمونه‌ها در مطالعات نشان می‌دهد که ۰/۴۰/۲۹ از پژوهش‌ها بین ۳۰۰ تا ۶۰۰ نمونه و ۰/۲۸/۳۵ کمتر از ۳۰۰ نفر حجم نمونه دارد. ۰/۵/۹۷ از نمونه‌ها بیشتر از ۶۰۰ نفر حجم نمونه دارد. ۰/۲۵/۳۷ از پژوهش‌ها نیز فاقد نمونه هستند.

ت. روش نمونه‌گیری: نمونه‌گیری خوشه‌ای با ۴۵ درصد، بالاترین میزان کاربرد را در پژوهش‌های کمی داشته و نمونه‌گیری تصادفی ساده با ۳۲/۵۰ درصد در رتبه دوم قرار دارد. در پژوهش‌های کیفی،

نمونه‌گیری هدفمند با ۲۲/۲۲ درصد، بیشترین میزان کاربرد را در پژوهش‌های کیفی داراست. شایان ذکر است که ۶۲/۹۶ درصد از پژوهش‌های کیفی فاقد روش نمونه‌گیری بوده‌اند.

ی. زمینه‌های هویت‌یابی زنان در ایران: تحولات هویتی از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. اگر چه مطالعات این حوزه، متغیرهای متعددی را در ارتباط با هویت زنان مورد بررسی قرار داده‌اند، اما مبتنی بر تغییر الگوهای مصرفی و جهانی شدن، تمرکز اصلی پژوهشگران بر بازتعریف هویت اجتماعی زن و عوامل مؤثر بر آن بوده‌است.

براساس پژوهش کلاوشکی (۱۳۸۷)، تحصیلات و پذیرش نقش‌های جدید بر بازتعریف هویت اجتماعی زنان تأثیر می‌گذارد اما سایر متغیرها مانند ارتباط ناب، میزان مراقبت از بدن، گستره شبکه ارتباطی، اشتغال و سن رابطه معناداری با بازتعریف هویت اجتماعی زنان نداشته‌اند همچنین بین راهبردهای مقابله‌ای استرس با هویت اجتماعی زنان ارتباط معنادار وجود داشته‌است. به‌طوریکه هر سه راهبرد مسئله مدار، هیجان مدار و اجتنابی با هویت اجتماعی زنان همبستگی دارد، اما مقدار این همبستگی بین راهبرد هیجان مدار و هویت اجتماعی بالاتر است (زارع زاده، ۱۳۹۳). به نظر می‌رسد با گذر زمان و مانند آن تحولات سریع اجتماعی خصوصاً با لحاظ متغیرهای مهمی مانند ارتباط ناب، مراقبت از بدن و مانند که در دهه ۸۰ ارتباطی با بازتعریف هویت اجتماعی زنان نشان نداده‌اند، در صورت تکرار، نتایج متفاوتی حاصل شود که زمینه مهمی در تطبیق با یافته‌های پیشین و تحلیل تحولات هویتی زنان را فراهم کند.

هویت امری گفتمانی است که در یک سوی طیف، «گفتمان جنسیتی» مبتنی بر لنز نظری فردگرایی و تساوی زن و مرد به‌ویژه در نقش‌های اجتماعی قرار دارد و در سوی دیگر، گفتمان خانواده است که به زن و جایگاه او از منظر خانواده و نقش‌های خانگی، مادری و همسری پرداخته می‌شود. مرور پژوهش‌های منتخب در مورد هویت زن نشان داد به این موضوع از منظر گفتمان خانواده بسیار کم پرداخته و عمدتاً در ابعاد گفتمان جنسیتی هویت بحث شده‌است. تنها در مورد ارتباط تعارضات زناشویی با هویت زنانه بحث شده و بیان داشته‌است که تحصیلات، اشتغال، تعداد فرزند و هویت زنانه رابطه معناداری با میزان تعارضات زناشویی زنان دارد، اما سن و درآمد رابطه معناداری با تعارضات زناشویی زنان ندارد. همچنین، تعارضات زناشویی زنان در نسبت با هویت مدرن بیشتر از تعارضات زناشویی آنها در نسبت با هویت سنتی است (توانگر، ۱۳۹۵).

واکاوی دلایل عمیق و تحولات حوزه مردانگی می‌تواند در تکمیل و تحلیل این تعارضات مؤثر باشد. همچنین نتایج دیگر مطالعات نشان می‌دهد از بین دو عامل انتظارات نقش خانوادگی و انتظارات نقش شغلی، عامل خانواده و انتظارات نقش خانوادگی تغییرات بیشتری از تعارض را تبیین می‌کند و بین همزمانی نقش‌های شغلی - خانوادگی زنان با تجربه تعارض کار - خانواده آنان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، اما بین حمایت اجتماعی خانواده از فرد شاغل و تجربه تعارض کار - خانواده رابطه معنادار و معکوسی برقرار است. بنابراین، تأثیر تعارض نقش‌های شغلی - خانوادگی زنان بر بحران هویت آنان تایید و لذا بین تجربه تعارض کار - خانواده و بحران هویت زنان رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد (رضایی دره ده، ۱۳۹۰). این پژوهش می‌تواند با بررسی ارتباط دوسویه بحران هویت و تعارضات نقشی زنان، نتایج بیشتری به دست دهد و این به این سؤال پاسخ دهد که آیا الزاماً بحران و سرگشتگی هویتی زنان به تعارض نقش‌ها برای آنان می‌انجامد یا سوی مقابل این ارتباط یعنی وضعیت پسینی بحران هویت نسبت به ایفای نقش‌های متعارض و تجربه محیط‌های اجتماعی و خانوادگی ناهم‌سو نیز می‌تواند بحران هویت را دنبال داشته و یا تشدید کند؟ پاسخ به این سؤال از این رو که انتخاب‌های زنان در عصر مدرن زمینه‌های بحران را فراهم می‌آورد یا خیر، دارای ارزش مطالعاتی و تحلیلی در مسئله هویت زنان است. اکبری (۱۳۹۷) که به بررسی برساخت هویت اجتماعی، سیاسی و فردی زنان از طریق ادبیات پرداخته، سه گفتمان اصلی «قدرت» - در شکل حاکمیت سیاسی با بهره‌گیری از ابزار قانون و قوه قهریه - گفتمان «دین» - از طریق تفسیر آیات و احادیث و باب اجتهاد - و گفتمان «روشنفکری» - با استفاده از ادبیات و رمان، نگارش کتب یا چاپ نشریات - را مهم‌ترین گفتمان‌های تأثیرگذار بر ساخت هویت زن در جامعه ایرانی برشمرده و مهمترین مفهوم مورد استفاده این سه را «غیریت‌سازی»^۱ دانسته است.

نتایج برخی مطالعات دیگر نشان داد مدرنیته به مثابه گفتمان جهانی، در مقایسه با گفتمان سیاسی حاکم بر ایران تأثیر بیشتری در هویت‌بخشی به زنان داشته است. در ضعف باز تولید هویت سنتی زنانه، تحصیلات و بعد از آن به ترتیب اشتغال، گرایش‌های مذهبی و میزان درآمد خانواده بیشترین نقش را داشته‌اند غیریت‌سازی زنان ایرانی الگوی ترکیبی است که هم دارای بعضی ویژگی‌های زن سنتی ایرانی

^۱ مفهوم «دیگری» یا «غیریت‌سازی»، به عنوان مفهومی مستقل در برابر «خود»، قرار دارد. هویت جمعی و فردی در چارچوب مفهوم «دیگری» شکل می‌گیرد. «غیریت‌سازی» یکی از مهمترین مکانیسم‌های قدرت برای هویت‌یابی و تولید معرفت مرتبط با آن است (موسوی جشنی، ۱۳۹۲: ۱۴۷). فردگرایی یعنی برتر پنداری فرد نسبت به جامعه و اصالت دادن به آزادی، منافع و لذات فردی است. در این صورت، سرنوشت «غیر» یا «دیگری» اهمیتی ندارد و روابط انسانی و هویت افراد حول آن معنا می‌یابد.

و هم واجد بعضی خصوصیات زن غربی است. زنان تحصیل کرده و شاغل که گرایش مذهبی کمتری دارند بیش از سایر تیپ‌ها در برابر الگوی زن سنتی القایی از سوی گفتمان حاکم مقاومت می‌کنند (سالی چگنی، ۱۳۸۶؛ رفعت جاه، ۱۳۸۶؛ خدری، ۱۳۹۶).

رمان‌های زنانه از دهه شصت به این سو نیز حاوی تقابل و کشمکش دو الگوی سنتی و مدرن در ساخت هویت زنان در ایران هستند (نظام آبادی، ۱۳۸۸؛ سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۷؛ مهرابی، ۱۳۹۳؛ پاکروش، ۱۳۸۳). رسانه به اشکال مختلف ادبی، موسیقایی، فیلم و پلتفرم‌های مجازی می‌تواند به مساله گفتمان در برساخت هویت ارتباط داشته باشد و تاکنون علیرغم اهمیت وافر در مطالعات انجام شده، مورد بررسی و تحلیل جدی قرار نگرفته است.

در بسیاری از پژوهش‌ها، «سطح تحصیلات» به عنوان مهمترین متغیر در تحلیل هویت زن در ایران و تأثیرگذاری بر آن مطرح و بررسی شده است. مطالعات نشان‌داد بین سطح تحصیلات زنان به عنوان متغیر مستقل با هویت آنها در ابعاد گوناگون فردی، اجتماعی و جنسیتی، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (بیات، ۱۳۹۶؛ طالبی، ۱۳۹۵؛ رجبی، ۱۳۸۷؛ یاسمین شیرازی، ۱۳۸۸؛ میراشه، ۱۳۹۱؛ سالی چگنی، ۱۳۸۶؛ میرزا محمدی، ۱۳۹۲؛ کیزقان، ۱۳۸۰؛ توانگر، ۱۳۹۵؛ کلاوشکی، ۱۳۸۸؛ ساروخانی و رفعت جاه، ۱۳۸۳). پس از تحصیلات، اشتغال و تغییر در وضع آن، به عنوان عامل تعیین کننده و مؤثر بر هویت زن در ایران بیشتر خودنمایی می‌کند. سن، متغیر مؤثر دیگری بر هویت زن است. ازدواج، تاهل و درآمد خانوادگی نیز تأثیر زیادی بر ابعاد گوناگون هویت زنان داشته‌اند (رضایی دره ده، ۱۳۹۰؛ بیات، ۱۳۹۶؛ طالبی، ۱۳۹۵؛ رجبی، ۱۳۸۷؛ یاسمین شیرازی، ۱۳۸۸؛ اوچانی، ۱۳۹۴؛ میرزا محمدی، ۱۳۹۲؛ ملاسلیمی، ۱۳۹۴؛ کیزقان، ۱۳۸۰؛ زارع زاده، ۱۳۹۳؛ شاکری نژاد، ۱۳۹۱؛ کوشافر، ۱۳۹۴؛ نظام آبادی، ۱۳۸۸؛ ساروخانی و رفعت جاه، ۱۳۸۳؛ علیرضا نژاد، ۱۳۹۷؛ عطارزاده، ۱۳۸۸؛ پیشگاهی فرد و همکاران، ۱۳۸۸؛ نقدی و همکاران، ۱۳۹۷؛ سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

جدول ۲. فراوانی عوامل مؤثر بر هویت زن در ایران

عامل	فراوانی	عامل	فراوانی	عامل	فراوانی	عامل	فراوانی
سطح تحصیلات	۲۹	خانواده/والدین	۱۲	دین و اعتقادات	۹	امکانات رفاهی	۴
وضع اشتغال	۲۳	رسانه	۱۰	رضایت از خود	۱۰	امنیت اجتماعی	۲
سن	۱۹	جنسیت	۸	مدرنیته	۷	دوستان	۳
ازدواج	۱۴	عوامل اجتماعی	۱۶	رمان و ادبیات	۵	انقلاب اسلامی	۱
درآمد خانوادگی	۱۴	خوداتکایی	۸	شهرنشینی	۵	وضعیت پوشش	۶
عوامل اقتصادی	۱۳	سبک زندگی	۷	عوامل فرهنگی	۹	قانون	۱

براساس اطلاعات جدول (۲)، سایر عوامل نیز در نرخ‌های متفاوت، مؤثر بر هویت زن و شکل دهی آن دانسته شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد هر چه سن زنان کمتر، تحصیلات بیشتر و دارای پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالاتری باشند، میزان بازاندیشی در هویت جنسیتی در آنها بیشتر است (طالبی، ۱۳۹۵: ۳۰۴؛ نوری نیک، ۱۳۹۴: ۲۸۱). به این معنا که در ساحت اجتماعی و خانوادگی در دهه ۹۰ در ایران، هر چقدر زنان به وضعیت سوژگی که تحصیلات عالی، استقلال اقتصادی و پایگاه بالای اجتماعی از مهمترین نشانگان آن است نزدیک شوند، احتمال تعارضات و بحران‌های هویتی و فشار بر زنان افزایش می‌یابد. به این معنا که اگر چه سیاست‌ها و قوانین کشور، نوعی سهولت و پیشرفت در دسترسی زنان به متغیرهای سبک زندگی مدرن را فراهم و ترویج کرده، به دلیل ناپذیرایی فرهنگی سوژگی زنان، زمینه‌های تعارض و بحران را فراهم کرده است.

سن، وضعیت تاهل، وضعیت اشتغال، عوامل اقتصادی، میزان تحصیلات، قومیت و میزان استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی (داخلی و بین‌المللی) بیشترین تأثیر را بر هویت اجتماعی زنان و گرایش آنان به جراحی‌های زیبایی و تغییر سبک زندگی آنها دارد (رجبی، ۱۳۸۷؛ میراشه، ۱۳۹۱). در تجزیه و تحلیل متغیرها، تفاوت معناداری بین تحصیلات، درآمد، امکانات رفاهی، رضایت از خود در اجتماع، اعتماد به نفس و گستره شبکه ارتباطی با هویت اجتماعی زنان نسل کنونی گزارش شده و تفاوت معناداری بین متغیرهای وضعیت منزل مسکونی، اعتماد به نفس و گستره شبکه ارتباطی با هویت اجتماعی زنان نسل گذشته به‌دست آمده است (یاسمین شیرازی، ۱۳۸۸).

همچنین ثابت شده است که میان سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و جنسی با هویت مدرن زنان رابطه مستقیم وجود دارد و سبب افزایش آن می‌شود (معصوم، ۱۳۹۰: ۱۵۷). به‌طوریکه سرمایه جنسی با اشتغال، ازدواج و تحصیلات رابطه قوی، مستقیم و معناداری دارند، اما بین سرمایه اقتصادی و سرمایه جنسی هیچ رابطه‌ای وجود ندارد (بیات، ۱۳۹۶: ۷). بازتعریف‌های هویتی در بین زنانی که از سرمایه‌های فرهنگی و استقلال اقتصادی بیشتری برخوردارند، بیشتر است (رفعت‌جاه، ۱۳۸۶: ۱۳۵).

رابطه سبک زندگی و هویت اجتماعی زنان نیز بررسی و ثابت شده انتخاب نوع خاصی از سبک زندگی خصوصاً نحوه مصرف، منجر به ساخت هویت فردی و اجتماعی متفاوتی می‌شود (زارع زاده، ۱۳۹۳؛ نقدی و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین، بین مشارکت اجتماعی زنان با هویت اجتماعی آنان

رابطه معناداری وجود دارد. زنان خلنه‌داری که در سازمان‌های دولتی فعالیت می‌کنند، در مقایسه با هم‌تایان غیرفعال خود، بیشتر به بازتعریف هویت اجتماعی خود دست زده و از هویت مدرن‌تری برخوردارند (منشی، ۱۳۹۰). همچنین زنانی که سبک زندگی سنتی دارند، هویت شخصی آنها نیز سنتی است و اگر سبک زندگی مدرن دارند، هویت شخصی آنها نیز مدرن است (امیرحیدری، ۱۳۹۰).

براساس نتایج تنها مطالعه‌ای که مشخصاً در باب هویت زنان روستایی با تمرکز بر سه روستای گوهردان، رامه و کوه زر انجام شده؛ با تغییر نقش‌ها و انتظارات از زنان روستایی، هویت آنان از زن کشاورز به زن خانه‌دار تغییر کرده است. زنان در هر سه روستا ازدواج با مرد غیرکشاورز و ساکن شهر را راهی برای رهایی از موقعیت زن کشاورز تلقی و آینده خود را به مثابه زن خانه‌دار ترسیم می‌کنند. زنان جوان‌تر معمولاً به آموختن روش‌های سنتی از قبیل پختن نان در خانه و بافتن فرش مایل نیستند و در پی استفاده از فناوری‌های نوین در خانه هستند. در این سه روستا، میزان نقش آفرینی زنان در سطح اجتماع محلی نیز کاهش یافته است. درک این زنان از زندگی زنان شهری، با سه مشخصه خانه‌داری، کاهش فعالیت‌های تولیدی، و ایفای وظایف خانگی همراه است که به تحول نقش و تغییر هویت این زنان انجامیده و خلنه‌داری، همسرداری و مراقبت از فرزندان مهمترین وظایف آنها شده است. این وظایف مشابه سبک زندگی زن خانه‌دار طبقه متوسط شهری است (علیرضائزاد، ۱۳۹۷).

یکی دیگر از زمینه‌های مهم و مؤثر بر هویت زنان که برخی پژوهش‌ها در مورد آن بحث کرده‌اند، شبکه‌های اجتماعی و رسانه است. تفاوت معناداری در ارتباط میزان و نوع مصرف این رسانه‌ها با هویت اجتماعی وجود دارد. این تفاوت همچنین در ۴ بُعد هویت جنسیتی، هویت ملی، هویت جهانی و هویت دینی نیز مشاهده شده و تنها در هویت خانوادگی تفاوت معناداری وجود ندارد (کردی، ۱۳۹۴: ۱۷۲). رابطه معنادار بین دو متغیر هویت اجتماعی و ابعاد مصرف فرهنگی در بین زنان شامل مصرف فرهنگی فعالانه، منفعلانه، نمایشی و زیباشناسانه وجود دارد (ملاسلیمی، ۱۳۹۴؛ کیدقان، ۱۳۸۰: ۴).

این نتایج در هر دو دهه ۸۰ و ۹۰ تکرار شده و نشان از قدرت رسانه در تغییرات مداوم و مستمر دارد. همچنین به دلیل افزایش چشمگیر مصرف فضای مجازی که نوعی هویت مجازی را رقم زده است، تکرار مطالعات پس از یک دهه و در دوره پساکرونا می‌تواند نتایج بیشتر و دقیق‌تری در تأثیر این

نوع مصرف بر بازتعریف هویت زنان داشته باشد. تاملی بر رابطه فضای مجازی و هویت جنسیتی در مورد کاربران اینترنت در شهر کاشان (نیک‌خواه و قمصری، ۱۳۹۳) نشان داد هرچه میزان و سابقه استفاده از اینترنت از سوی کاربران افزایش پیدا می‌کند، هویت جنسیتی قوی‌تر می‌شود. مثبت و معنادار بین میزان و سابقه استفاده کاربران از اینترنت و هویت جنسیتی کاربران وجود داشته‌است. اما این رابطه با توجه به نوع کاربری (سرگرم‌کننده و اجتماعی)، در بین کاربران زن و مرد متفاوت بوده؛ به نحوی که هویت جنسیتی زنانی که به دنبال اطلاعات و جستجوهای علمی بوده‌اند قوی‌تر از مردان بوده‌است و میانگین بالاتری در هویت جنسیتی داشته‌اند. این در حالی است که حضور در محیط چت، بازی و سرگرمی، تعلق به جنسیت را در آنان کاهش داده‌است. این امر می‌تواند ناشی از ویژگی‌های تعامل در فضای مجازی (سرعت عمل، ناشناس ماندن و مانند آن) باشد که فضایی یکسان و مشابهی را فارغ از الزامات ساختی جنسیتی در اختیار کاربران قرار می‌دهد.

همچنین پژوهش سلطان محمدی و پورسید (۱۴۰۲) نشان داد ساختار هویت جنسیتی در نوجوانان علاوه بر تعامل اجتماعی رودررو، تحت تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی و در رأس آن اینترنت و شبکه‌های مجازی، قرار دارد و «تغییرات رفتاری دختران»، «دسترسی به اطلاعات زود هنگام جنسی»، «کاهش اعتماد به نفس» و «اختلال در هویت جنسیتی»، مهمترین مضامینی است که برخی پیامدهای حضور دختران در فضای مجازی را توصیف می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

تاکنون پژوهش‌های متعددی به ویژه از دهه ۸۰ به این سو در موضوع هویت زنان در ایران و عوامل مؤثر بر آن انجام گرفته‌است. تحلیل ثانویه این مطالعات، امکان فهم جامعی از زمینه‌های هویت‌یابی زنان در جامعه ایرانی را فراهم می‌آورد. مطالعات مروری برای استفاده بهینه از حجم بالای اطلاعات تولیدشده توسط مقالات و ارائه ترکیبی از شواهد به‌طور خلاصه، مورد توجه پژوهشگران رشته‌های مختلف در دنیا قرار گرفته‌اند. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش مرور نظام‌مند بر روی ۶۷ سند-شامل ۳۴ پایان‌نامه و ۳۳ مقاله پژوهشی-انجام گرفت که پس از غربال ۴۲۱ پژوهش کمی و کیفی منتشر شده در دو دهه ۸۰ و ۹۰ در داخل کشور انتخاب شدند.

مرور پژوهش‌ها نشان می‌دهد مهمترین عوامل مؤثر بر هویت زنان به ویژه بازتعریف هویت اجتماعی توسط آنان، تحصیلات، اشتغال، سن و وضعیت اقتصادی خانواده است. پس از آن، سبک

زندگی، مصرف‌گرایی و جهانی شدن، شبکه‌های مجازی و رسانه، رمان، کتاب و ادبیات، زمینه‌های مهم مؤثر بر هویت زن مسلمان ایرانی بوده و نوعی بحران هویت در تقابل با سنت و مدرنیته برای زنان ایرانی را موجب شده‌است.

رویکرد سازه‌گرایی اجتماعی، لنز نظری اغلب پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه هویت زنان بوده‌است که تأکید را بر ساخت هویت در تعاملات اجتماعی و نوعی برساخت تاریخی تلقی می‌کند. رویکردی که در برابر ذات‌گرایی و ابتناء هویت بر تفاوت‌های طبیعی قرار دارد و لذا هویت جدید زنان که متأثر از سطح تحصیلات، نوع اشتغال و مصرف رسانه است را یک تحول طبیعی در گذار تاریخ می‌پندارد.

دو عبارت «هویت سنتی» و «هویت مدرن» از تمایزات مهم مفهومی در موضوع هویت است. به‌طوریکه در جوامع سنتی، مرجعیت‌های مذهب، خانواده و قومیت از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر هویت افراد محسوب می‌شدند و اصطلاحاً سبک زندگی و هویت شخصی سنتی را ایجاد می‌کنند، اما در جوامع مدرن عواملی مانند سرمایه فرهنگی که دست‌آورد خود افراد جامعه است، سبک زندگی و هویت شخصی مدرن را بر می‌سازد. نتایج پژوهشی که تعارض‌های هویت جنسیتی سنتی و مدرن و عوامل مؤثر بر آن را در میان ۳۸۰ زن ۲۴ تا ۳۴ ساله را بررسی کرده، حاکی از تعارضات هویتی کمتر در مورد کسانی است که در شرایط زندگی مدرن‌تر (تحصیلات بیشتر، اشتغال و استفاده بیشتر از رسانه‌های بین‌المللی) و رفاه بیشتر زندگی می‌کنند و تجربه تعارضات هویتی بیشتر، در زنانی است که در شرایط زندگی سنتی‌تر (تحصیلات پایین‌تر، بدون شغل و استفاده کمتر از رسانه‌های بین‌المللی) و رفاه کمتر هستند. همچنین براساس این پژوهش، زنان متأهل تعارضات هویتی بیشتری نسبت به زنان بدون همسر دارند و افرادی که والدینشان پایبندی مذهبی بیشتری دارند، به تعارضات هویتی بیشتر و کسانی که والدینشان پایبندی مذهبی کمتری دارند، به تعارضات کمتری دچارند (میراشه، ۱۳۹۱).

نتایج این پژوهش با مطالعه دیگری در موضوع الگوی تعارضات هویتی زنان (معروف‌پور و همکاران، ۱۳۹۷) همخوانی دارد که گویای وجود تعارضات هویتی برای زنان در هر دو بُعد فردی و جمعی است. به‌طوریکه خصیصه‌های مدرن شدن، زنان را در تعارضات با ویژگی‌های روانی و جسمانی زنانه و نیز ایفای نقش‌ها و ارزش‌های خانوادگی قرار داده‌است.

مطالعات هویت زنان در ایران، عمدتاً در ابعاد هویت جنسیتی و هویت اجتماعی زن و بازتعریف آنها بر اثر متغیرهای مستقل مختلف و در پارادایم اثباتی انجام گرفته است. همچنین گفتمان جنسیتی در مقابل گفتمان خانواده، وجه غالب را در تحلیل هویت داشته و کمتر به نقش زن در خانواده و نسبت میان هویت مادری و همسری با هویت اجتماعی و جنسیتی پرداخته شده است. از دیگر خلاءهای پژوهشی این حوزه، بررسی عوامل مؤثر بر هویت زنان با لحاظ تنوع در گروه‌های هدف و مناطق مختلف کشور است. بر این اساس می‌توان اذعان داشت در مطالعات بررسی شده، در سه بخش نظری (تقلیل به گفتمان جنسیتی)، مساله‌شناختی (تقلیل به هویت اجتماعی و ضعف تنوع در گستره موضوع) و روش‌شناختی (غلبه رویکرد کمی در پژوهش‌ها) قابل نقد است و پژوهش‌های جدید می‌تواند با انتخاب گروه‌های هدف مختلف از زنان، اتخاذ روش‌های کیفی، انتقادی و ترکیبی در جهت فهم عمیق‌تر و جامع‌تر از زمینه‌ها، نگرش‌ها، پیامدها و رفتارهای مبتنی بر هویت، توجه به موضوعات روزآمد همچون رشته‌های تحصیلی متفاوت، نوع و شرایط شغلی گوناگون، مدیریت بدن، مصرف موسیقی و برنامه‌های جدید همچون اینستاگرام و مانند انجام شود.

رصد پژوهش‌های جدید در حیطه موضوعی هویت و عوامل مؤثر بر بازتعریف خود نشان می‌دهد با توجه به تحولات امر جنسی، مسئله ارتباط هویت و عمل‌های جراحی تغییر جنسیت و فهم خود در ابعاد مختلف جسمی، روانی و اجتماعی دارای اهمیت وافری گشته و یک مساله نوپدید و مهم در جریانات اجتماعی امروز جهان رقم زده است. ارتباط وثیق جنس و جنسیت در ساحت‌های مختلف می‌تواند مسئله هویت زنان را با وجود پیچیدگی‌های گسترده کنونی، به بحرانی جدی‌تر و عمومیت یافته‌تر در ارتباط با تعیین‌کننده‌های سبک زندگی نوین و ابعاد بدن‌مندی زنانه به‌ویژه در ارتباط با تکنولوژی، اینترنت، تصویر ذهنی و پزشکی شدن بدن تبدیل کند. پژوهش‌های پیش رو در حوزه هویت زنان لازم است با توجه به این متغیرهای روزآمد و قدرتمند، برای ترسیم دقیق وضعیت موجود و سپس راهبرددردازی سیاستی و اجتماعی انجام شود.

براساس نتایج این مطالعه به نظر می‌رسد خلاءهای پژوهشی موجود در موضوع «زمینه‌های مؤثر بر

هویت زنان در ایران» عبارت است از:

الف- ارتباط ابعاد مختلف هویتی زنان با یکدیگر و تحولات مربوطه: یکی از خلاءهای جدی در پژوهش‌های انجام شده تاکنون این است که اغلب مطالعات بر هویت اجتماعی زنان توجه داشته و

هویت دینی، قومی یا محلی و ملی آنها را مورد بررسی جدی قرار نداده‌اند. همچنین ارتباط بین ابعاد مختلف هویتی مورد بحث قرار نگرفته‌است. مانند آنکه عامل تحصیلات و اشتغال زنان که منجر به بازاندیشی در هویت جنسیتی و بازتولید هویت اجتماعی مدرن گشته، بر ابعاد ملی، قومی و دینی هویت زنان چه تأثیراتی بر جای گذاشته‌است.

ب- مطالعات تطبیقی: از دیگر موارد خلاء پژوهشی در مطالعات هویت زنان این است که مقایسه بین هویت یابی زنان و عوامل مؤثر بر آن در کشورها و جوامع مختلف انجام نشده‌است. از رهگذر چنین مقایسه‌ای می‌توان تأثیر مختصات بومی و ایرانی - اسلامی در هویت‌سازی زنان در ایران و تنوع بین گروه‌های مختلف را بهتر درک کرد.

ج- تنوع گروه‌های مخاطب: گروه‌های هدفی که در پژوهش‌های انجام شده در دو دهه اخیر مورد بررسی بوده‌اند می‌تواند تنوع بسیار گسترده‌تری داشته باشد و همچنین لازم است بر زمینه‌هایی که موجب می‌شود زنانی که تحصیلات عالی و اشتغال دارند ولی در برابر بازاندیشی هویتی به سبک مدرن مقاومت کرده و سبک‌های زنانگی مبتنی بر الگوهای دین‌مدار را ارائه کرده‌اند پژوهش شود.

ملاحظات اخلاقی

رعایت اخلاق پژوهش: این مطالعه تحت موازین اخلاقی انجام شده‌است.
 حمایت مالی: مطالعه حاضر توسط سازمان یا فردی حمایت مالی نشده‌است.
 سهم نویسندگان: در این مقاله نویسنده دوم مسئولیت جستجوی منابع و نگارش اولیه و نویسنده اول مسئولیت تنظیم نهایی متن و ویرایش مقاله را به عهده داشتند.
 تضاد منافع: این پژوهش به طور مستقیم یا غیرمستقیم با منافع شخص یا سازمانی تعارض ندارد.
 تشکر و قدردانی: از داوران مجله که با ارائه پیشنهادات اصلاحی، در بهبود سطح علمی مقاله به ما یاری رساندند، قدردانی می‌شود.
 دسترسی به داده‌ها: داده‌های حمایت‌کننده از این مطالعه در دسترس عموم نیست. در صورت تقاضا، به ایمیل نویسنده پیام دهید. Rahelekardavani@yahoo.com

منابع

احمدپور، خسرو، سراج زاده، سید حسین. (۱۳۹۸). هویت ملی در ایران (مرور سیستماتیک مقاله‌های علمی- پژوهشی)، فصلنامه مطالعات ملی، ۲۰ (۲) ۲۴-۳۰. doi: 20.1001.1.1735059.1398.20.78.1.7..۳-۲۴ [لینک]

احمدی، ثریا و همکاران. (۱۳۹۴). رسانه و برسازای هویت جنسیتی زنان مطالعه موردی بازنمایی هویت جنسیتی زنان در سریال‌های «زمانه» و «تکیه بر باد»، پژوهش‌های ارتباطی (۸۱) ۵۷-۳۶. doi:10.22082/cr.2015.15680.

[لینک]

آذری، غلامرضا، تاکی، علی. (۱۳۹۰). تحلیل جامعه شناختی هویت زن در سینمای بیضایی و مهرجویی، فصلنامه پژوهش‌های کاربردی در علوم رفتاری (ابهرا)، (۷) ۱۸-۱. [لینک]

ارغوانی، سمانه. (۱۳۹۵). مطالعه مروری سیستماتیک پیرامون ابعاد و ویژگی‌های هویت ایرانیان خارج از کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مشهد. [لینک]

اکبری، اندیشه. (۱۳۹۷). برساخت هویت زن در مدرنیته ایرانی و کرد آن در مشروطه. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه کاشان.

[لینک]

امیری حیدری، اسما. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین هویت شخصی و سبک زندگی در بین زنان ۱۸-۴۵ سال شهر کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان. [لینک]

اوجانی، ریحانه. (۱۳۹۴). مقایسه سبک‌های هویت و تصور از خود در گروهی از زنان و مردان نارضای جنسیتی با افراد عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]

آویارد، هلن. (۱۳۹۰). چگونه یک مطالعه مروری انجام دهم؟ راهنمای کاربردی انجام پژوهش، پایان‌نامه و نگارش مقالات مروری در علوم اجتماعی و پزشکی. مترجم: پوریا صرامی‌فروشان، فردین علی‌پورگراوند، جامعه شناسان، تهران.

[لینک]

ایمان، محمدتقی، حائری، فاطمه. (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی مرتبط با هویت جنسیتی دختران جوان: نمونه مورد مطالعه دبیرستان‌های ناحیه دو شهر شیراز، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۱۰ (۴) ۷-۴۰.

doi:10.22051/JWSPS.2012.1431 [لینک]

بلوری، مژگان، علیرضانژاد، سهیلا. (۱۴۰۰). بازتعریف هویت زنان همسر از دست داده: مطالعه ای در محله‌های افسریه و عباس آباد شهر تهران، زن در توسعه و سیاست، ۱۹ (۱) ۱۶۶-۱۴۱.

doi.org/10.22059/jwdp.2021.314004.1007917 [لینک]

بیات، فرزانه. (۱۳۹۶). بررسی رابطه هویت و سرمایه جنسی (مورد مطالعه: زنان عضو باشگاه‌های ورزشی شهر قزوین).

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]

پاکروش، کبری. (۱۳۸۳). بررسی نگرش حاکم بر رمان‌های منتخب زنان نسبت به هویت زنان بعد از دهه هفتاد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]

پیشگاهی فرد، زهرا و همکاران. (۱۳۸۹). تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت زنان در ایران (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه تهران). زن در توسعه و سیاست، ۸ (۲) ۲۰۹-۱۸۹. [لینک]

تانگ، رزمی (۱۳۹۳). درآمدی جامع بر نظریه‌های فمینیستی، ترجمه منیژه نجم عراقی، تهران: نی. [لینک]

توانگر، معصومه. (۱۳۹۵). مطالعه رابطه پویایی هویت زنانه و تعارضات زناشویی (مورد مطالعه: زنان ساکن یزد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد. [لینک]

- توفیق، ابراهیم، دعاگوئی، فاطمه. (۱۳۹۲)، فرآیند شکل‌گیری هویت جدید زن در ایران از دوران ناصری تا پایان پهلوی اول، مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۱۰ (۳۶) ۶۰-۴۱. [لینک]
- جباری، مریم (۱۳۹۵). مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های هویت و روابط والد فرزندی در زنان معناد و غیر معناد شهر اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز. [لینک]
- جمشیدی، فائزه (۱۴۰۰). هویت اخلاقی زن در سینمای ایران. تهران: اندیشه احسان. [لینک]
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱). هویت اجتماعی، ترجمه تورج احمدی، تهران: شیرازه. [لینک]
- حاتمی، محمدرضا، مذهبی، سارویه. (۱۳۹۰). رسانه و نگرش زنان به هویت جنسیتی خود، مطالعات فرهنگی ایران، ۴ (۲) ۲۰۹-۱۸۵. doi.org/10.7508/ijcr.2011.14.008. [لینک]
- حسینی، سید حسن و ایزدی، زینب. (۱۳۹۵). پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان مجرد جمعیت مورد مطالعه: زنان مجرد بالای ۳۵ سال شهر تهران، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۱۴ (۱) ۷۲-۴۱. [لینک] doi:10.22051/JWSPS.2016.2332
- خدری، کژال (۱۳۹۶)، هویت زنان روستایی و رابطه آن با فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی و سیاسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوزستان. [لینک]
- خواججه نوری، بیژن و همکاران. (۱۳۹۳). مطالعه رابطه سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و هویت اجتماعی مطالعه موردی: جوانان شهر بندرعباس، فصلنامه مطالعات ملی، ۱۵ (۱) ۹۵-۱۲۰. [لینک] doi: 20.1001.1.1735059.1393.15.57.5.4
- دراهمی، احمد، اخوان ارملی، معصومه، احمدنیا، شیرین. (۱۴۰۱). رابطه هویت جنسیتی بازندیشانه با رفتار باروری زنان: مورد مطالعه زنان دارای همسر مناطق شهری شهرستان کاشان، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۷ (۳۴) ۱۱۳-۱۴۴. doi: 10.22034/JPAI.2023.1986348.1260 [لینک]
- دوبووار، سیمون (۱۳۹۶). جنس دوم (جلد اول)، ترجمه قاسم صنعوی، تهران: توس، چاپ ۱۰. [لینک]
- رجبی، مریم. (۱۳۸۷). بررسی جامعه‌شناختی باز تعریف هویت زنان و گرایش آنان به جراحی‌های زیبایی در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- رضایی‌دره‌ده، مریم. (۱۳۹۰). بررسی رابطه تعارض نقش‌های شغلی - خانوادگی و بحران هویت زنان شاغل شهر خرم‌آباد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بو علی سینا. [لینک]
- رفعت‌جاء، مریم. (۱۳۸۶). هویت انسانی زن در چالش آرایش و مد. مطالعات راهبردی زنان، ۱۰ (۳۸)، ۱۳۵-۱۷۹. [لینک]
- رفعت‌جاء، مریم. (۱۳۸۷). تأملی در هویت زن ایرانی. تهران: دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ. [لینک]
- رفعت‌جاء، مریم، روح‌افزا، فائزه. (۱۳۹۱). مطالعه عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر نگرش به هویت دینی زن مسلمان. مسائل اجتماعی ایران، ۳ (۲) ۶۱-۹۲. 20.1001.1.24766933.1391.3.2.3.8. [لینک] doi: 20.1001.1.24766933.1391.3.2.3.8. ۹۲-۶۱
- رفیعی‌مقدم، فاطمه، فتحی آشتیانی، علی. (۱۳۹۹). کشف عوامل بازدارنده زوجین از فرزندآوری در دهه اخیر (مرور ساختارمند). فصلنامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده، ۱۵ (۳۸) ۱۵۵-۱۷۵. doi: 20.1001.1.26454955.1399.15.53.7.2 [لینک]

- رهبان مهرپور، بهناز و همکاران. (۱۳۹۸). تبیین رابطه شبکه اجتماعی مجازی اینستاگرام و بازتعریف هویت جنسیتی زنان، پژوهش نامه زنان، ۱۰ (۲) ۸۵-۱۱۲. doi: 10.30465/WS.2019.4362. [لینک]
- رنوف ملایری، مریم و همکاران. (۱۳۹۷). نقش خانواده و مدرسه در شکل‌گیری هویت جنسیتی دختران، آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت ایران، ۶ (۳) ۳۰۲-۳۱۱. doi: 10.30699/acadpub.ijhehp.6.3.302. [لینک]
- زارع زاده، لیلا. (۱۳۹۳). بررسی رابطه سبک‌های زندگی و راهبردهای مقابله‌ای استرس با هویت اجتماعی زنان شهر ابرکوه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. [لینک]
- زرگر شیرازی، فریبا. (۱۳۸۸). مروری بر دیدگاه‌های مربوط به هویت جنسیتی زنان، زن و فرهنگ، ۱ (۲) ۳۳-۴۷. [لینک]
- زیبایی نژاد، محمدرضا. (۱۳۸۸). هویت و نقش‌های جنسیتی (مجموعه مقالات). تهران: ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده. [لینک]
- ساروخانی، باقر، رفعت‌جاه، مریم. (۱۳۸۳). زنان و بازتعریف هویت اجتماعی. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۵ (۲) ۱۳۳-۱۶۰. doi: 20.1001.1.17351901.1383.5.2.5.4. [لینک]
- ساروخانی، باقر، رفعت‌جاه، مریم. (۱۳۸۳). عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در بازتعریف هویت اجتماعی زنان. پژوهش زنان، ۲ (۱) ۷۱-۹۱. [لینک]
- سالی چگنی، اکرم. (۱۳۸۶). جهانی شدن و هویت زنان در ایران «مطالعه موردی شهر رشت». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان. [لینک]
- سجادی، سید مهدی. (۱۳۸۳). بررسی تطبیقی هویت زن از منظر مدرنیسم و پست مدرنیسم و دلالت‌های تربیتی آن، پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۱ (۶) ۴۳-۵۴. [لینک]
- سفیری، خدیجه و حدیث میرزامحمدی. (۱۳۹۴). بررسی ارتباط هویت جنسیتی زنان متأهل با نگرش آنها به حقوق زوجین، پژوهش نامه زنان، ۶ (۳) ۱۰۳-۱۲۲. [لینک]
- سفیری، خدیجه و سیده عقیله محمدی. (۱۳۸۴). هویت جنسیتی مادران و دختران، شکاف یا تفاوت؟، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۲ (۱) ۱۰۷-۱۳۹. doi: 10.22067/jss.v0i0.5250. [لینک]
- سلطان‌محمدی، عطیه، پورسید آقایی، زهرا سادات. (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی پدیدارشناسانه هویت جنسیتی دختران نوجوان در فضای مجازی، فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۴ (۵۴) ۶۱-۸۴. doi: 10.22054/qccpc.2023.71537.3058. [لینک]
- سلطانی، مهدی. (۱۳۹۲). هویت زن و مرد در نگاه حکمت اسلامی و دلالت‌های آن برای طراحی نظریه‌ای درباره تحکیم خانواده، اسلام و مطالعات اجتماعی، ۱ (۳) ۱۲۰-۱۴۱. [لینک]
- سهراب زاده و همکاران. (۱۳۹۷). بساخت هویت زنانه در متون روشنفکری ایران (عصر مشروطه تا پایان پهلوی اول). فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۶۱ (۱) ۱۵۱-۱۷۶. doi: 10.22034/jpsc.2020.39140. [لینک]
- شاکری نژاد، شهده. (۱۳۹۱). بررسی پیشینه حجاب در ایران باستان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی شاهرود. [لینک]

- شجاعی، جواد، یزدخواستی، بهجت. (۱۳۹۶). مرور سیستماتیک مطالعات کاهش باروری در دو دهه‌ی اخیر. مطالعات راهبردی زنان، ۱۹ (۷) ۱۳۷-۱۵۹. doi: 10.22095/JWSS.2017.51750. [لینک]
- طالبی، هانیه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه جهانی شدن فرهنگ و هویت جنسیتی بازاندیشانه زنان مطالعه‌ای در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- طیبی نیا، مهری. (۱۳۹۶). دانشگاه، هویت و سیاست زندگی زنان، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی. [لینک]
- عریضی، فروغ السادات و همکاران. (۱۳۸۵). ماهواره و هویت جنسیتی دختران جوان (مطالعه موردی دختران دبیرستانی منطقه ۵ شهر تهران)، جامعه‌شناسی ایران، ۷ (۲۲) ۷۶-۱۰۰. doi: 20.1001.1.17351901.1385.7.2.4.7. [لینک]
- عزیززاده، گیتی. (۱۳۸۷). زن و هویت‌یابی در ایران امروز. تهران: روشنگران و مطالعات زنان. [لینک]
- عطارزاده، مجتبی. (۱۳۸۸). رسانه‌ها و بازتاب هویت زن در عرصه عمومی، مجله علمی- پژوهشی تحقیقات زنان، ۳ (۱) ۴۲-۵۷. [لینک]
- علیرضائزاد، سهیلا. (۱۳۹۷). زن کشاورز یا زن خانه دار: مطالعه‌ای درباب تحول نقش‌ها و هویت اجتماعی زنان روستایی، مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۱۲ (۱) ۸۲-۱۰۴. [لینک] doi: 20.1001.1.20083653.1397.12.0.16.8.
- عموزاده، محمد، اسفندیاری، نسیم. (۱۳۹۱). بازنمون هویت اجتماعی در رسانه، بررسی روند تغییرات هویت اجتماعی زنان در سینمای پس از انقلاب اسلامی، زن در فرهنگ و هنر، ۴ (۳) ۱۳۸-۱۱۹. doi: 10.22059/jwica.2012.28514. [لینک]
- غلامی، علی. (۱۳۹۸). هویت و نقش‌های جنسیتی زن در اسلام، مروری اجمالی و تطبیقی بر نظام جنسیت و خانواده در اسلام، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص). [لینک]
- فاضلی دهکردی، مهدی، فرمهبینی فراهانی، محسن. (۱۳۸۹). بررسی هویت زن در نهج البلاغه و دلالت‌های تربیتی آن، پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۸ (۱۵) ۱۴۱-۱۵۶. [لینک]
- قائم‌فر، حسین، حمایت خواه جهرمی، مجتبی. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر خانواده بر شکل‌گیری هویت جنسیتی دختران دانشجوی دانشگاه پیام نور جهرم، پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، ۳ (۳) ۸۳-۱۰۲. [لینک]
- کردی، مؤده. (۱۳۹۴). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه (مانند وایبر، واتس‌آپ، تانگو، بیتاک و...) بر هویت اجتماعی زنان ساکن شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران. [لینک]
- کلاوشکی، فرزانه. (۱۳۸۷). بازتعریف هویت اجتماعی زنان با تأکید بر نقش‌های جدید آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی. [لینک]
- کوشافر، افسانه. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای هویت ورزشی ورزشکاران مرد و زن حرفه‌ای و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- کیدقان، طاهره. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی زنان (مطالعه موردی شهر شیراز). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز. [لینک]

- گرگیچ، فریده. (۱۳۹۶). مرور سیستماتیک مطالعات کمی و کیفی انجام شده در زمینه‌ی طلاق. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مشهد. [لینک]
- گل‌بهراری، ندا. (۱۴۰۱). تقابل هویت جنسیتی فردی و اجتماعی در تک‌زیستی دختران، مسائل اجتماعی ایران، ۱۳(۲) ۲۸۱-۳۰۶. doi: 20.1001.1.24766933.1401.13.2.12.7. [لینک]
- گیدنز، آتونی. (۱۳۸۷). تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر مدرن، ترجمه ناصر موقیان، تهران: نی. [لینک]
- لاهیجی، شهلا، کار، مهرانگیز. (۱۳۹۶). شناخت هویت زن ایرانی در گستره پیش تاریخ و تاریخ، تهران: روشنگران و مطالعات زنان. [لینک]
- معروف‌پور، مینا و همکاران. (۱۳۹۷). ارائه الگوی تعارض هویتی زنان، فصلنامه زن و مطالعات خانواده، ۱۰(۳۸) ۴۳-۶۸. [لینک].
- معصوم، وجیهه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بر نگرش زنان ۲۵ تا ۵۰ سال شهر مشهد سال ۱۳۸۹ به هویت مدرن خویش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران. [لینک]
- ملاسلیمی، سروه. (۱۳۹۴). شناسایی هویت اجتماعی زنان و رابطه‌ی آن با انواع مصرف فرهنگی (مطالعه موردی: زنان شهر سنندج). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان. [لینک]
- ملبوس باف، رامین، عزیزی، فریدون. (۱۳۸۹). مرور سیستماتیک "Systematic Review" چیست و چگونه نگاشته می‌شود؟ پژوهش پزشکی، ۳۴(۳) ۳۴-۳۷. [لینک].
- منشی، مرجان. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر عضویت در سازمان‌های غیر دولتی بر بازتعریف هویت اجتماعی زنان خانه دار مطالعه موردی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی. [لینک]
- مهدی زاده، سجاد، مهدی زاده، محمدامین. (۱۳۹۹). نقش نهادهای فرهنگی و ارتباطی در تحولات هویت جنسیتی زنان در دوره قاجار، فرهنگ و ارتباطات، ۲(۸) ۲۸۳-۳۱۰. [لینک].
- مهرابی، علی. (۱۳۹۳). تحول هویت جنسی زن در آثار پرفروش رمان نویسان فارسی پس از انقلاب. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه آزاد تهران. [لینک]
- موسوی جشتی، سید صدرالدین. (۱۳۹۲). غیریت سازی در گفتمان فرهنگی امام خمینی. پژوهشنامه متین، ۱۵(۶۰) ۱۴۵-۱۵۶. [لینک].
- موسوی، رقیه و همکاران. (۱۳۹۰). تفاوت‌های جنسیتی در ابعاد هویت دانشجویان، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۲(۸) ۳۱-۴۶. doi: 10.22054/qccpc.2012.5937. [لینک]
- مومن، رقیه السادات. (۱۴۰۰). بازخوانی هویت زن در سنت علوی. تهران: دانشگاه امام صادق (ع). [لینک].
- میراشه، سمیه. (۱۳۹۱). تعارض‌های هویت اجتماعی سنتی و مدرن و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی زنان ۲۴ تا ۳۴ شهر قزوین). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- میرزا محمدی، حدیث. (۱۳۹۲). بررسی رابطه‌ی هویت جنسیتی زنان متأهل با نگرش آنها به حقوق زوجین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- نظام آبادی، مهری. (۱۳۸۸). زن و قدرت در خانواده (تحلیل محتوای کیفی شش رمان پرفروش دهه اخیر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی. [لینک]

- نقدی، اسدالله و همکاران. (۱۳۹۷). تحلیل جامعه‌شناختی بازتعریف هویت اجتماعی زنان در پرتو تمایلات مصرف‌گرایانه مورد مطالعه: زنان متولد دهه‌های ۵۰، ۶۰ و ۷۰ شهر اصفهان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۹ (۴) ۸۳-۲۰۸. doi: 10.22108/JAS.2018.110010.1334 [لینک]
- نوری نیک، فیروزه. (۱۳۹۴). بازتعریف هویت اجتماعی و اشکال تجسد یافته‌ی ظاهری آن در فضاها‌ی عمومی و خصوصی شهر (مطالعه زنان شهر تهران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء. [لینک]
- نیازی، محسن، افرا، هادی. (۱۳۹۷). بازسازی معنایی ساخت هویت شخصی پست مدرن (مورد مطالعه: جوانان شهر بجنورد)، فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۷ (۸۲) ۳۱-۶۹. doi: 10.22054/qjss.2018.24277.1607. [لینک]
- نیک‌خواه قمصری، نرگس، منصوریان راوندی، فاطمه. (۱۳۹۳). تاملی بر رابطه فضای مجازی و هویت جنسیتی مطالعه موردی کاربران اینترنت در شهر کاشان. *مطالعات رسانه‌ای*، ۹ (۲۷) ۱۰۷-۱۲۰. [لینک].
- یاسمین شیرازی، مریم. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مرتبط در شکل‌گیری هویت اجتماعی زنان نسل کنونی و گذشته شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز. [لینک]
- یوسف مدد، صدیقه. (۱۳۹۹). تکوین هویت زن مسلمان در گذار انقلابی. تهران: نگاه معاصر. [لینک]
- یونگ، کارل گوستاو و همکاران. (۱۴۰۰). انسان و سمبل‌ها، ترجمه حسین اکبریان طبری، تهران: دایره، چاپ دوم. [لینک]

References

- Aghamiri, N & Vaziri, S. (2019). Prediction of psychological well-being based on marital intimacy, resilience, and mental health of couples in Tehran. *Avicenna Journal of Neuro Psycho Physiology*, 6(4), 203-210. Doi. 10.32598/ajnpp.6.4.6 [Link]
- Ahmad pour, T.(2019). National Identity in Iran A systematic Review (1990-1995). *National studies Journal*, 20 (2), 3-24. 20.1001.1.1735059.1398.20.78.1.7. [link].
- Ahmadi, S., & Aqili, S. V. (2015). Media and Constructing Women Gender Identity Case Study: Representation of Women Gender Identity in TV Series "Zamaneh" & "Tekyeh Bar Bad". *Communication Research*, 22(81), ۳۶-۵۷ 10.22082/cr.2015.15680 [link].
- Akbari. A. (2018). *Construction of women's identity in Iranian modernity and its manifestation in the constitution*. Ph.D. Thesis, Kashan University. [Text in Persian].
- Alireznejhad. S. (2018). Farmer or Housewife: A Study on Transformations in the Roles and Social Identity of Rural Women. *Journal of Iranian Social Studies*, 12 (1) 82-104. 20.1001.1.20083653.1397.12.0.16.8. [link].
- Alsanafi, I. & Noor, F. (2018). "Systematic review of African-American women's identity struggle in American drama", *Opcion*, January, 34(17):1116-1130. [link]

- Amber M. Epp, Linda L. Price (2008). Family Identity: A Framework of Identity Interplay in Consumption Practices, *Journal of Consumer Research*, 35(1), 50-70, <https://doi.org/10.1086/529535>. [link]
- Amiri Hedari. A. (2011). *Investigating the relationship between personal identity and lifestyle among women aged 18-45 in Kerman*. Master's thesis, Shahid Bahonar University of Kerman. [Text in Persian].
- Amouzadeh. M. & Esfandiyari. N. (2012). Social Identity Representation in Media Examining the Social Identity Changes in Women in the Cinema After Islamic Revolution. *Journal of Woman in Culture and Arts*, 4 (3), 119-138. doi: 10.22059/jwica.2012.28514 [link].
- Arizi. F. (2013). Satellite and gender identity of young girls (a case study of high school girls in district 5 of Tehran), *Iranian journal of sociology*, 7 (22) 76-100. 20.1001.1.17351901.1385.7.2.4.7. [link].
- Arqavani, S. (2016). *Systematic review about the dimensions and characteristics of the identity of Iranians abroad*. Master's thesis, Payam Noor University of Mashhad. [Text in Persian].
- Attar Zadeh. M. (2016). Mass media and the reflection of women's identity in public scene. *Women Researches*, 3(1), 42-57. [link].
- Aviard. H. (2011). *How do I conduct a survey? A practical guide for conducting research, thesis and writing review articles in social sciences and medicine*. Tehran: Jamae shenasan. [Text in Persian].
- Azari. G. R., & Taki. A. R. (2011). *Sociological analysis of cinema identity in Zan Mehrjoui and Baizai*. Applied Research Quarterly in Behavioral Sciences (Abhar), (7), 9-26. [link].
- Aziz Zadeh. G. (2015). *Woman and finding identity in today's Iran*. Tehran: Illuminators and Women's Studies. [Text in Persian].
- Bayat. F. (2017). *The relationship between identity and sexual capital (case study: female members of sports clubs in Qazvin city)*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Bem, S.L. (1974). The Measurement of Psychological Androgyny, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155 -162, <https://doi.org/10.1037/h0036215>. [link]
- Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter? *Identity, An International Journal of Theory and Research*, 3(2), 131-142, 10.1207/S1532706XID030203. [link]
- Booolouri. M, Alirezanejad. S. (2021). Redefining Identity for Women Who Lost Their Spouses: A research in districts of Afsariyeh and Abbasabad Tehran. *Woman in Development and Policy*, 19 (1), 141-166. 10.22059/jwdp.2021.314004.1007917 [link].
- Brodwin, P.(2002).Genetics, Identity, and the Anthropology of Essentialism, *Anthropological Quarterly, The George Washington University Institute for Ethnographic Research Stable*, 75(2), 323-330, 10.1353/anq.2002.0027. [link]
- De Beauvoir. S. (2017). *The second gender*. Tehran: Tos. [Text in Persian].
- Dorahaki.A. & Akhwan Armaki. M. (2022). The Relationship between Reflexivity Gender Identity and Women's Fertility: A Study among Married Women in

- Urban Areas of Kashan County, Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 17 (34), 113-144, 10.22034/JPAI.2023.1986348.1260. [link].
- Fayaz. E. & Khezri. F. (2015). The examine of Muslim-Iranian women's identity through the Gender concepts. *Iranian Journal of Anthropological Research*, 5 (1), 93-106. 10.22059/IJAR.2015.58752. [link].
- Fazeli dehkordi. M. & Farmahini farahani. M. (2010). Identity of woman Nahj and its educational implications. *Teaching and learning research*, 8 (15), 141-156. [link].
- Ghaemi Far. H. & Hmayat Khah Jahromi. M. (2009). A Survey to the influence of family on the formation of gender identitiy among the girl students of the university of payam-e noor jahrom branch. *Research Youth, Culture and Society* (3) 83-102. [link].
- Gholami. A. (2018). *Women's identity and gender roles in Islam, a brief and comparative overview of gender and family system in Islam*. Qom: Al-Mustafa International Translation and Publishing Center. [Text in Persian].
- Giddens. A. (2008). *Modernity and individuality: society and personal identity in the modern era*. translated by Nasser Moafaqian. Tehran: Ni. [Text in Persian].
- Girgij. F. (2016). *A systematic review of quantitative and qualitative researches conducted in the field of divorce*. Master's thesis. Payam Noor University of Mashhad. [Text in Persian].
- Golbahari. N. (2022). The contrast of social and personal gender identity in girls' single life. *Social Problems of Iran*. 13 (2), 281-306. 20.1001.1.24766933.1401.13.2.12.7. [link].
- Hatami. M. R., & Mazhabi. S. (2011). Media and Women's View to Their Gender Identity. *Iranian cultural studies*, 4(2), 185-209. doi.org/10.7508/ijcr.2011.14.008 [link].
- Hosseini. S. H. & Izadi. Z. (2016). The Phenomenology of lived Experiences Of Women Over 35 Years of Age Who Have Never Married In Tehran. *Social psychological studies of women*, 14(1), 41-72. 10.22051/JWSPS.2016.2332 [link].
- Iman, M. T., & Haeri. F. (2012). *Socio-Cultural Factors and Girls' Gender Identity .Case: High School Girls of Educational District Two in the City of Shiraz*. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 10 (4), 7-40. [link].
- Jabari. M. (2016). *Comparison of primary maladaptive schemas, identity styles and parent-child relationships in addicted and non-addicted women in Ahvaz*. Master's thesis. Shahid Chamran Universit, Ahvaz. [Text in Persian].
- Jamshidi. F. (2021). *The moral identity of women in Iranian cinema*. Tehran: Andisheh Ehsan. [Text in Persian].
- Jenkingz. R. (2002). *Social identity*. Tehran: Shiraz. [Text in Persian].
- Jung Carl. G. (2021). *Man and his symbols*, translated by Hossein Akbarian Tabari. Tehran: Dakhra, second edition.
- Kalavashki. F. (2007). *Redefining women's social identity by emphasizing its new roles*. Master's thesis. Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Khajeh Nouri. B. & Parnian. L. (2014). Study of the Relationship Between Cultural and Social Capital and Social Identity (A case study of youth in

- Bandar Abbas city). *National Studies*, 15 (1) 95-120. 20.1001.1.1735059.1393.15.57.5.4 [link].
- Khedri. K. (2017). *The identity of rural women and its relationship with socio-economic and political activities*. Master's thesis, Khuzestan University. [Text in Persian].
- Kizghan. T. (2000). *Investigating factors affecting women's social identity (Shiraz city case study)*. Master thesis Shiraz University. [Text in Persian].
- Kordi. M. (2014). *The effect of mobile virtual social networks (such as Viber, WhatsApp, Tango, Bitac, etc.) on the social identity of women living in Tehran*. Master's thesis. Payam Noor University. [Text in Persian].
- Kushafar. A. (2014). *A comparative study of sports identity of male and female professional athletes and social factors affecting it*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Lahiji. Sh. & Kar. M. (2016). *Recognizing the Iranian woman's identity in the scope of prehistory and history*. Tehran: Roshangaran and Women's Studies. [Text in Persian].
- Maarof por. M. (2018). Presenting the model of women's identity conflict. *Woman and Family Study*, 10 (38), 43-67. [link].
- Mahdizadeh. M. & Mahdizadeh. S. (2020). The role of cultural and communication institutions in the evolution of women's gender identity in the Qajar period. *Culture and Communication*, 2 (8), 238- 308. [link].
- Malboosbaf. R., & Azizi. F. (2010). What is systematic review and how we should write it?. *Research in Medicine. Medical research*, 34 (3), 203-207. [link].
- Masoum. W. (2011). *Investigating the relationship between social, cultural and economic capital on the attitude of women aged 25 to 50 in Mashhad city in 2010 towards their modern identity*. Master's thesis. Payam Noor University. Tehran. [Text in Persian].
- Mehrabi. A. (2013). *The transformation of female gender identity in the best-selling works of Persian novelists after the revolution*. PhD thesis. Tehran Azad University. [Text in Persian].
- Mirashe. S. (2011). *Conflicts of traditional and modern social identity and factors affecting it (case study of women 24 to 34 in Qazvin city)*. Master's thesis. Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Mirza Mohammadi. H. (2012). *Investigating the relationship between married women's gender identity and their attitude towards spouses' rights*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Molaslimi. S. (2015). *Identifying the social identity of women and its relationship with the types of cultural consumption (case study: women of Sanandaj city)*. Master's thesis, University of Kurdistan. [Text in Persian].
- Momi. R. (2021). *Rereading the identity of women in the Alevi tradition*. Tehran: Imam Sadiq University (AS). [Text in Persian].
- Monshi. M. (2011). *Investigating the effect of membership in non-governmental organizations on redefining the social identity of housewives, a case study in Tehran*. Master's thesis. Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Mousavi Jashani. S.S. (2013). *Alienation in the cultural discourse of Imam Khomeini (pbuh)*. *Matin Research Paper*, 15 (60), 145-156. [link].
- Musavi. R. (2012). Sexual differences in Identity aspects of Students. *Journal of Counseling Culture and Psychotherapy*, 2 (8), 31-46. [link].
- Naghdi. A. (2019). *Sociological Analysis Redefining the Social Identity of Women in the Light of Consumerism Tendencies Case study: Women born in*

- the 1970s, 1980s and 1990s of Isfahan. *Journal of Applied Sociology*, 29 (4) 183- 208. 20.1001.1.17351901.1383.5.2.5.4 [link].
- Niazi. M. & Afra. H. (2018). Semantic Reconstruction of the Structure of the Postmodern Individual Identity (Case Study: The Youth of Bojnourd). *Social Sciences*, 27 (82) 183- 208. 10.22054/qjss.2018.24277.1607. [link].
- Nikkhah Ghamsari. N. & Mansourian Ravandi. F. (2014). The Relationship Between Cyber Space and Gender Identity, Case Study of the Internet Users in Kashan, Iran. *Media Studies*, 9 (27), 107- 120. [link].
- Nizamabadi. M. (2009). *Women and power in the family (qualitative content analysis of six best-selling novels of the last decade)*. Master's thesis. Allameh Tabatabai University. [Text in Persian].
- Noori nic. F. (2015). *Redefining social identity and its embodied forms in public and private spaces of the city (study of women in Tehran)*. Master's thesis, Al-Zahra University.
- Ojani. R. (2016). *Comparison of identity styles and self-concept in a group of men and women with gender dissatisfaction with normal people*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Pakrosh. K. (2004). *Investigating the ruling attitude of selected women's novels towards women's identity after the seventies*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Pishgahi Fard, Z., Ansari Zadeh, S., Karami, A., & Parhiz, F. (2010). Interaction in Cyberspace and its effect upon women's identity in Iran. *Woman in Development & Politics*, 8(2), 189-209.[link].
- Rafat Jah. M. & Roh Afza. F. (2012). A study of social and cultural factors affecting the attitude towards Muslim women's religious identity. *Social Problems of Iran*, 3 (2), 92-61. 20.1001.1.24766933.1391.3.2.3.8. [link].
- Rafat Jah. M. (2007). Women's human identity in the challenge of makeup and fashion. *Women's Strategic Studies*, 10 (38) 135-179. [link].
- Rafat Jah. M. (2008). *A reflection on the Iranian woman's identity*. Tehran: University of Tehran, Publishing and Printing Institute. [Text in Persian].
- Rafiei Moqaddam. F. & Fathi Ashtiani. A. (2021). Discovery of the Factors Inhibiting Couples from Childbearing in the Last Decade (A Systematic Review). *The Women and Families Cultural- Educational Quarterly*, 15 (38), 155-175. 20.1001.1.26454955.1399.15.53.7.2 [link].
- Rahbarmehrpo. B. & Rashidi. E. (2019). Explain the relationship between the virtual social network Instagram and redefine women's gender identity. *Women's Study*, 10 (2), 85-112. 10.30465/WS.2019.4362. [link].
- Rajabi. M. (2008). *Sociological study of redefining women's identity and their tendency towards cosmetic surgery in Tehran*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Raouf Malayeri. M. & Beheshti. S. (2018). The Role of Family and School on the Formation of Gender Identity of Girls: A Qualitative Study. *Journal of Health Education and Health Promotion*, 6 (3) 302-311. 10.30699/acadpub.ijhehp.6.3.302. [link].
- Rezaee Dreh Deh. M. (2011). *Investigating the relationship between career-family role conflict and identity crisis of working women in Khorramabad city*. Master's thesis, Bou Ali Sina University. [Text in Persian].

- Safiri. Kh. & Mirzamohammad. H. (2015). Studying the Relationship between Married Women Sexual Identity and their Attitudes towards Matrimonial Rights. *Women's Study*, 6 (3), 103-122. [link].
- Safiri. Kh. & Mohammadi. A. (2005). Difference of attitude of mothers and daughters towards their sexual identity. Ferdowsi University of Mshhad, *Journal of Social Sciences*. 2 (1), 107- 139, 10.22067/jss.v0i0.5250 [link].
- Sajadi. S. (2004). A comparative study of women's identity from the perspective of modernism and postmodernism and its educational implications. *Education and learning research*, 11(6), 43-54. [link].
- Sali Chegini. A. (2007). *Globalization and women's identity in Iran "Case study of Rasht city"*. Master's thesis, Gilan University. [Text in Persian].
- Sarokhani. B. & Rifat Jah.M. (2004). Effective sociological factors in redefining women's social identity. *Women research*, 2 (1), 71-91. [link].
- Sarokhani. B. & Rifat Jah.M. (2004). Women and redefining social identity. *Iranian Journal of Sociology*, 5 (2), 133-160. 20.1001.1.17351901.1383.5.2.5.4 [link].
- Shakri Nejad. Sh. (2011). *Researching the history of hijab in ancient Iran*. master's thesis, Shahrood Islamic Azad University. [Text in Persian].
- Shojaei. J. & Yazdkhasti. B. (2017). A systematic review of studies of fertility decline in the last two decades. *Women's Strategic Studeies*, 19 (7), 137-159. 10.22095/JWSS.2017.51750 [link].
- Sohrabzadeh. M. (2021). Construction of Female Identity in Iranian Intellectual Texts (Persian Constitutional Revolution until the 1st Pahlavi Era). *Cultural Studies and Communication*, 61 (1), 151-176. 10.22034/jcsc.2020.39140 [link].
- Soltan mohammadi. A. & Pour Seyyed Aghaei. Z. S. (2023). Phenomenological pathology of adolescent girls' gender identity in cyberspace. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 14 (54), 61-84. 10.22054/qccpc.2023.71537.3058. [link].
- Soltani. M. (2013). Man and woman's identity in Islamic Philosophy and its implications to form a theory of Family reinforcement. *Islam and Social Study*, 1 (3), 120-141. [link].
- Talebi. H. (2015). *Investigating the relationship between the globalization of culture and the rethinking of the gender identity of women in a study in Tehran*. Master's thesis, Al-Zahra University. [Text in Persian].
- Tang R. M. (2014). *A comprehensive introduction to feminist theories*, translated by Manijeh Najm Iraqi. Tehran: Ni. [Text in Persian].
- Tavan gar. M. (2016). *Studying the relationship between the dynamics of female identity and marital conflicts (case study: women living in Yazd)*. Master's thesis, Yazd University. [Text in Persian].
- Tayibinia. M. (2016). *University, identity and politics of women's lives*. Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies. [Text in Persian].
- Tofig. A. & Doaagoyi. F. (2013). The process of forming the new identity of women in Iran from the Naseri era to the end of the first Pahlavi. *Journal of Applied Sociology*, 10 (36), 41-60. [link].
- Yasmin Shirazi. M. (2009). *Investigating related factors in the formation of social identity of women of the current and past generations in Shiraz*. Master thesis, Shiraz University. [Text in Persian].

- Yusuf Madd. S. (2019). *The development of the Muslim woman's identity in the revolutionary transition*. Tehran: Contemporary view.
- Zarea Zadeh. L. (2014). Investigating the relationship between lifestyles and stress coping strategies with the social identity of Abarkoh women. Master's thesis, Islamic Azad University, Maroodasht branch. [Text in Persian].
- Zargar Shirazi. F. (2010). A review on approaches of women's gender identity. *Woman and Cuhlture*, 1(2), 33-47. [link].
- Zibayei Nezaad. M. R. (2009). *Identity and gender roles (collection of articles)*. Tehran: Presidential Office, Center for Women and Family Affairs. [Text in Persian].

